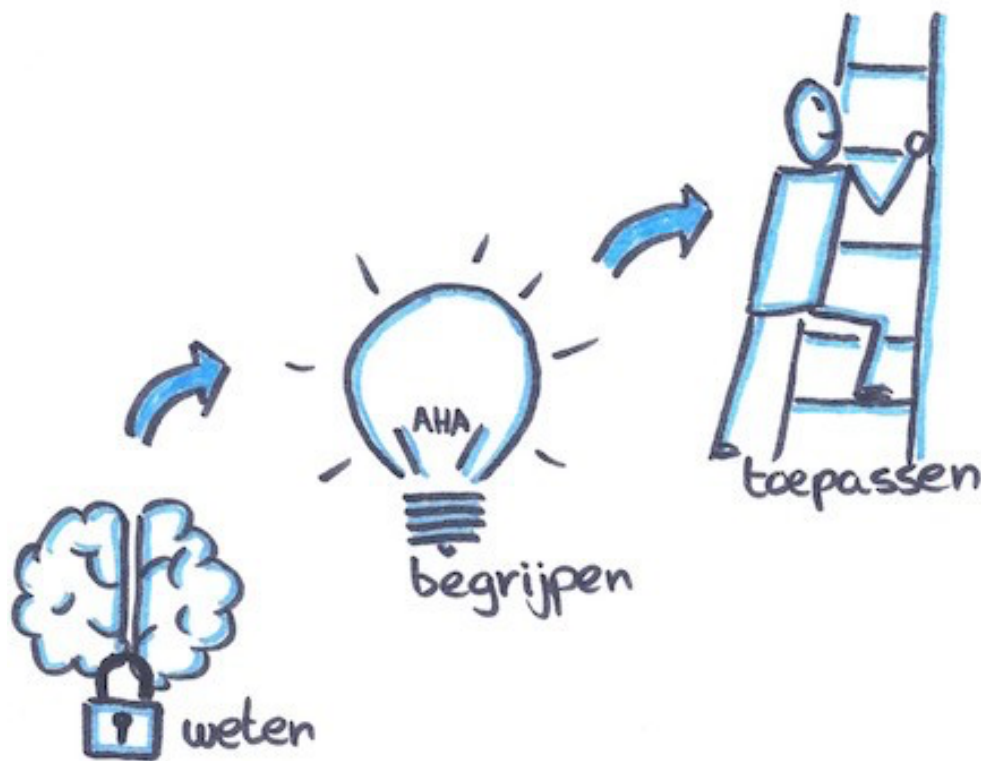


De toepassing van het risico-, behoefte- en algemene responsiviteitsbeginsel door toezichthouders: een kloof tussen theorie en praktijk?



Brigde2Learn (2017)

Naam:	Manuela Ries 1127828
Opleiding:	Master Forensisch Sociale Professional
Module 5:	Onderzoeksvaardigheden voor forensisch sociale praktijken
Opdracht:	Deeltoets II onderzoeksrapportage
1 ^{ste} examiner:	Dr. J. Bosker
2 ^{de} examiner:	Dr. V. Veen
Datum:	27 mei 2021
Organisatie:	Novadic-Kentron verslavingsreclassering

Voorwoord

In september 2019 begon ik vol goede moed aan de opleiding Master Forensisch Sociale Professional, vanuit de wens om mezelf te blijven ontwikkelen. Ik was op zoek naar een stevige wetenschappelijke kijk op mijn vak. Vanuit mijn functie als adviseur kwaliteit en beleid en lid van het management Novadic-Kentron verslavingsreclassering heb ik de theorie direct kunnen vertalen naar de praktijk.

Ik vond met name het eerste jaar van de opleiding lastig (waar ligt de lat, hoe doe ik onderzoek, hoe lees ik Engelse vakliteratuur, hoe combineer ik studie met werk en privé, wanneer heb ik voldoende tijd geïnvesteerd en wat is APA?) Daarbij kwam halverwege module 1 de oplevering van ons nieuwbouwhuis om de hoek kijken en een week voor de start van module 3 Corona. Uiteindelijk is het allemaal gelukt en ben ik zonder herkansingen aangekomen bij module 5: de slotfase van deze opleiding.

Tegen de tijd dat module 5 voor de deur stond, was er meer rust: er stond één opdracht centraal en ik had al enige ervaring opgedaan met het doen van onderzoek en het lezen van wetenschappelijke literatuur. Dat ik heb gekozen voor een inhoudelijk onderwerp gericht op het belang van het gebruik van wetenschappelijke methoden en technieken (de RNR-beginselen in dit geval), zal voor de mensen die mij kennen geen verrassing zijn. Uiteindelijk hebben vijf maanden van inspanning geleid tot mijn masterscriptie. Het biedt aanknopingspunten voor reclasseringswerkers, beleidsmedewerkers en managers om de RNR-beginselen toe te passen en/of beter in te bedden in de reclasseringspraktijk. Ik hoop dat de lezer het met plezier zal lezen.

Ik wil dit voorwoord eindigen met het bedanken van een aantal mensen. In de eerste plaats mijn man, die mij heeft gesteund in het volgen van deze opleiding. Mijn organisatie Novadic-Kentron, vertegenwoordigd door mijn leidinggevende, Sinéad Pothoven. Zij heeft mij de kans gegeven en gefaciliteerd in het volgen van deze opleiding. Dr. J. Bosker, mijn afstudeerbegeleider en degene waar mijn voorkeur naar uitging, omdat zij dé expert is als het aankomt op mijn afstudeeronderwerp en de vertaling ervan naar de Nederlandse reclasseringspraktijk. Haar prettige manier van begeleiden, feedback, kennis en ervaring hebben een grote bijdrage geleverd aan het eindresultaat. De toezichthouders van Novadic-Kentron die ik mocht interviewen in het kader van het empirisch onderzoek. Zonder jullie had ik de theorie niet kunnen toetsen aan de praktijk. Tot slot: mijn studiegenoten Liz van Hoof en Jessy Wessels. Altijd kon ik rekenen op jullie steun en vanaf module 1 voorzien we elkaar van feedback. Bedankt allemaal!

Manuela Ries
27 mei 2021

Samenvatting

In voorliggend onderzoek, uitgevoerd bij Novadic-Kentron verslavingsreclassering, staat de toepassing van de RNR-beginselen¹ door de toezichthouders centraal. De kerntaak van reclassering is het terugdringen van recidive. Om effectief uitvoering te kunnen geven aan deze taak, is het noodzakelijk om wetenschappelijk onderbouwde methodieken te gebruiken. Het '*Risk- Need- Responsivity*'-model (RNR-model), waar de RNR-beginselen onderdeel van zijn, kent een zeer uitgebreide empirische basis en wordt wereldwijd gebruikt door forensische professionals. Zo ook in Nederland, waar het model bijna twintig jaar geleden is geïmplementeerd en tot op heden de basis vormt voor de methodiek van de reclassering. Onderzoek naar de toepassing van de RNR-beginselen is relevant voor de beroepspraktijk, omdat het inzicht geeft in de wijze waarop de toezichthouders al dan niet effectief werken aan recidivevermindering.

Doel van dit onderzoek is inzicht verkrijgen in de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders en hun overwegingen daarbij. Hiertoe is een gap-analyse uitgevoerd en zijn de verschillen tussen de feitelijke en de gewenste situatie in kaart gebracht, op grond waarvan aanbevelingen zijn geformuleerd voor het management verslavingsreclassering.

De gewenste situatie is in kaart gebracht op basis van literatuuronderzoek. Het literatuuronderzoek heeft onder andere inzicht gegeven in de geschiedenis van de RNR-beginselen, de meerwaarde ervan, de empirische basis, de vertaling ervan naar de beroepspraktijk en de rol die het management speelt bij het bevorderen van de toepassing van de RNR-beginselen. Daarna is de feitelijke situatie in kaart gebracht aan de hand van twaalf semigestructureerde interviews en dossieronderzoek waarin twaalf toezichtplannen zijn onderzocht. Op deze manier is niet alleen een beeld geschetst van de kennis en intenties van de toezichthouders aangaande de toepassing van de RNR-beginselen, maar ook van feitelijk gedrag.

De feitelijke situatie kent meerdere overeenkomsten met de gewenste situatie. Zo worden het recidiverisico en de veranderbare criminogene factoren vastgesteld middels de RISC en verschillende cognitief gedragsmatige technieken toegepast. De doelen worden opgesteld op basis van de RISC en staan centraal in de cliëntgesprekken. Derhalve kan geconcludeerd worden dat de toezichthouders verschillende aspecten van de RNR-beginselen toepassen. Er zijn ook verschillen waargenomen. De toezichthouders wijken af van de RISC op basis van hun professionele oordeel, zonder direct een nieuwe RISC af te nemen. Twee teams hanteren de werkwijze om toezichten standaard de eerste zes weken in niveau 3 te plaatsen. Daarnaast ontbreekt het aan kennis over: het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen, het algemene responsiviteitsbeginsel en hoe de RISC moet worden ingevuld. Tot slot wordt de toepassing van de RNR-beginselen niet structureel gemonitord door het management in de caseloadgesprekken.

¹ Met de RNR-beginselen wordt in dit onderzoek bedoeld: het risico-, behoefte- en algemene responsiviteitsbeginsel.

De onderzoeksresultaten hebben geleid tot aanbevelingen voor de toezichthouders en het management.

1. *Het beleid waarin gesteld wordt dat een RISC maximaal één jaar oud mag zijn stopzetten*
Aanbeveling is om dit beleid stop te zetten, omdat bij de keuze om een nieuwe RISC af te nemen leidend zou moeten zijn of de veranderbare criminogene factoren en/of het recidiverisico nog actueel zijn.
2. *Het beleid om toezichten standaard de eerste zes weken in niveau 3 te plaatsen stopzetten*
Deze aanbeveling is erop gericht dat de inzet overeenkomt met het recidiverisico en alle cliënten van de verslavingsreclassering gelijk worden behandeld.
3. *Training organiseren gericht op het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen*
Deze training moet de kennis van de toezichthouders over het empirisch bewijs en het effect van de RNR-beginselen vergroten.
4. *Training organiseren gericht op het algemene responsiviteitsbeginsel*
Middels deze training doen de toezichthouders kennis op over de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige technieken.
5. *De training risicomanagement door alle toezichthouders laten volgen*
In deze training leren de toezichthouders hoe zij de RISC in moeten invullen.
6. *In de caseloadgesprekken de toepassing van de RNR-beginselen structureel monitoren en medewerkers voorzien van feedback*
Het management bevordert de toepassing van de RNR-beginselen door dit structureel te monitoren in de caseloadgesprekken.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	8
1.1 Aard en achtergrond van het probleem.....	8
1.1.1 Drie kennisbronnen	8
1.1.2 Het RNR-model.....	8
1.1.3 Implementatie van het RNR-model in Nederland.....	9
1.1.4 Internationaal onderzoek naar de toepassing van de RNR-beginselen	10
1.1.5 Nationaal onderzoek naar de toepassing van de RNR-beginselen.....	10
1.1.6 De werkprijktijk Novadic-Kentron verslavingsreclassering	10
1.1.7 Conclusie	10
1.2 Context	11
1.3 Relevantie voor de werkprijktijk.....	11
1.4 Doelstelling.....	11
1.4.1 Type onderzoek	11
1.4.2 Kernbegrip	12
1.5 Vraagstelling van het onderzoek	12
1.5.1 Theoretische vraag.....	12
1.5.2 Empirische vraag.....	12
1.5.3 Analytische vraag	12
2. Methodologische verantwoording	13
2.1 Setting van het onderzoek.....	13
2.2 Zoekstrategie literatuuronderzoek	13
2.2.1 Gegevensanalyse	13
2.2.2 Operationaliseringsschema	13
2.3 Methoden voor gegevensverzameling empirisch onderzoek.....	14
2.3.1 Interviews.....	14
2.3.2 Dossieronderzoek.....	14
2.3.3 Gegevensanalyse	15
2.4 Validiteit	15
2.4.1 Interne validiteit.....	15
2.4.2 Externe validiteit.....	16
2.5 Betrouwbaarheid	16
2.6 Onderzoeksethiek	16
3. Theoretisch kader	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Theoretische basis van de RNR-beginselen	17
3.2.1 'Nothing Works'.....	17
3.2.2. 'What Works'	17

3.2.3 De sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak.....	18
3.2.4 Centrale acht risicofactoren	19
3.2.5 Het RNR-model.....	20
3.2.6 Empirische onderbouwing van het RNR-model.....	21
3.3 Meerwaarde en beperkingen van de RNR-beginselen.....	23
3.3.1 Meerwaarde van de RNR-beginselen	23
3.4 Beperkingen van de RNR-beginselen	24
3.4.1 Eenzijdige benadering van evidence-based practice	24
3.4.2 Te veel focus op risico's	24
3.5 Wijzen waarop toezichthouders de RNR-beginselen kunnen toepassen in hun praktijk	25
3.5.1 Middels een risicotaxatie-instrument de hoogte van het recidiverisico en criminogene factoren vaststellen	26
3.5.2 Het plan van aanpak baseren op de uitkomsten van het risicotaxatie-instrument	26
3.5.3 In cliëntgesprekken de criminogene factoren centraal stellen	26
3.5.4 Het toepassen van cognitief gedragsmatige technieken.....	27
3.6 Bevorderende en belemmerende factoren om de RNR-beginselen toe te passen.....	27
3.6.1 Bevorderende factoren om de RNR-beginselen toe te passen	27
3.6.2 Belemmerende factoren om de RNR-beginselen toe te passen	28
3.7 Conclusie theoretisch kader.....	29
Van 'Nothing Works' naar 'What Works'	29
De RNR-beginselen	30
Meerwaarde en beperkingen van de RNR-beginselen	30
Toepassing van de RNR-beginselen.....	30
Bevorderende en belemmerende factoren bij de toepassing van de RNR-beginselen.....	31
3.8 Operationaliseringsschema	32
4. Onderzoeksresultaten empirisch onderzoek.....	34
4.1 Inleiding	34
4.2 Kennis over de meerwaarde van de RNR-beginselen.....	34
4.2.1 Training over het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen	34
4.2.2 Meerwaarde van de RNR-beginselen	34
4.3 Kennis over de wijzen van toepassing van de RNR-beginselen.....	35
4.3.1 Training over de toepassing van de RNR-beginselen	35
4.3.2 Kennis over de wijzen van toepassing van de RNR-beginselen	35
4.4 Toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders	35
4.4.1 Het risicobeginsel	35
4.4.2 Het behoeftebeginsel	38
4.4.3 Het algemene responsiviteitsbeginsel	39
4.5 Bevorderende en belemmerende factoren	41
4.5.1 Bevorderende factoren	41
4.5.2 Belemmerende factoren	42

4.6 Conclusie empirisch onderzoek.....	43
<i>Kennis over de meerwaarde van de RNR-beginselen</i>	43
<i>Kennis over de wijzen van toepassing van de RNR-beginselen</i>	43
<i>Toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders</i>	43
<i>Bevorderende en belemmerende factoren</i>	44
5. Conclusies en aanbevelingen	45
5.1 Inleiding	45
5.2 Overeenkomsten en verschillen ten aanzien van de toepassing van de RNR- beginselen.....	45
5.2.1 Overeenkomsten.....	45
5.2.2 Verschillen	46
5.3 Vertaling van onderzoeksresultaten naar de beroepspraktijk.....	48
5.4 Aanbevelingen voor de organisatie.....	49
5.5 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	51
5.6 Kritische beschouwing over de uitvoering van het onderzoek.....	51
Literatuurlijst	53
Bijlagen	59
<i>Bijlage I Het RNR-model</i>	59
<i>Bijlage II Operationaliseringsschema</i>	61
<i>Bijlage III Interviewvragen</i>	62
<i>Bijlage IV Visuele weergave selectie respondenten</i>	64
<i>Bijlage V Beoordelingsschema toezichtplannen</i>	65
<i>Bijlage VI Uitkomst dossieronderzoek</i>	66

1. Inleiding

Nederland kent drie reclasseringsorganisaties (3RO): Stichting Verslavingsreclassering Geestelijke Gezondheidszorg (SVG), Reclassering Nederland (RN) en het Leger des Heils Reclassering & Jeugdbescherming (LJ&R). De 3RO werken aan het verminderen van recidive van delictgedrag in opdracht van de rechtbank, het gevangeniswezen of het Openbaar Ministerie (OM). Reclasseringswerkers voeren vier kerntaken uit: advies, toezicht, werkstraf en justitiële interventies (Tieman, 2019). Zij schrijven adviezen aan de opdrachtgevers, begeleiden en controleren verdachte of veroordeelde cliënten in het kader van een toezicht, bieden begeleiding aan cliënten die een werkstraf moeten uitvoeren en geven trainingen gericht op gedragsverandering (SVG, z.d.-c). Aan de SVG zijn tien geestelijke gezondheidszorg-instellingen verbonden. Kenmerkend voor deze instellingen, waaronder Novadic-Kentron, is dat zij gespecialiseerd zijn in het combineren van straf en zorg in samenwerking met het sociaal domein (SVG, z.d.-a).

1.1 Aard en achtergrond van het probleem

1.1.1 Drie kennisbronnen

Effectief handelen van reclasseringswerkers wordt versterkt wanneer zij putten uit drie kennisbronnen (wetenschappelijke kennis, ervaring van de professional en van de cliënt) en deze met elkaar weten te verbinden (Bosker, Monee – van Doornmalen, Henskens, & Van der Plaat, 2020). Voorliggend onderzoek richt zich op de kennisbron wetenschappelijke kennis. In mijn functie als adviseur kwaliteit en beleid bij Novadic-Kentron wordt gestreefd naar een effectieve en kwalitatief hoogstaande verslavingsreclassering (Novadic-Kentron verslavingsreclassering, 2017). Effectief handelen door reclasseringswerkers is volgens Menger en De Jonge (2018) gerelateerd aan het inzetten van de juiste strategie om de gestelde doelen te bereiken gericht op gedragsverandering en het verminderen van recidive. Daarbij dient het handelen te worden onderbouwd middels wetenschappelijke kennis en modellen.

1.1.2 Het RNR-model

“Het ‘Risk- Need- Responsivity’ -model (RNR-model) is het meest uitgewerkte, consistente en empirisch onderbouwde model voor de aanpak van delinquent gedrag” (Bosker, Donker, Menger, & Van der Laan, 2018, p. 85). De grondleggers Bonta en Andrews hebben dit model, wat gericht is op het herstel van plegers van een strafbaar feit, in Canada ontwikkeld in de jaren '90 (Van Horn, Eisenberg, & Uzieblo, 2016). Het model bestaat uit zeventien beginselen, waarvan drie basisbeginselen: het risico-, behoefte- en responsiviteitsbeginsel. Het risicobeginsel houdt in “dat de intensiteit van de aanpak aansluit bij het recidiverisico” (Bosker et al., 2018, p. 86). Het behoeftebeginsel schrijft voor dat de begeleiding gefocust moet zijn op beïnvloedbare factoren die delictgerelateerd zijn. Het RNR-model maakt onderscheid tussen algemene en specifieke responsiviteit. Het algemene responsiviteitsbeginsel stelt dat de sociale leertheorie en een cognitief gedragsmatige aanpak toegepast moeten worden. Het specifieke responsiviteitsbeginsel schrijft voor de aanpak af te stemmen op de kwaliteiten en zwakke punten van de cliënt (Bosker et al., 2018).

Het gebruik van het RNR-model door reclasseringswerkers is van positieve invloed op het terugdringen van recidive (Bosker et al., 2020; Poort & Eppink, 2009). Wanneer de drie basisbeginselen worden gecombineerd, kan dit leiden tot 35% afname in recidive, blijkt onderzoek van Bonta en Andrews (2017).

1.1.3 Implementatie van het RNR-model in Nederland

Na Canada, Amerika en Groot-Brittannië maakt Nederland rond 2000 kennis met het RNR-model en daarmee de wetenschappelijke benadering (evidence-based practice) van effectief werken aan recidivevermindering (Menger & Donker, 2012). Deze benadering werd vertaald naar beleidsdoelen in de nota 'Naar een veiliger samenleving' (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2016; Ministerie van Justitie en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2002). Deze nota vormde de basis voor de 3RO om de RNR-beginselen te implementeren in de beroepspraktijk. Gebaseerd op verschillende onderzoeken (Bos, 2017; Menger & Donker, 2012; Poort & Eppink, 2009; Van der Linde, 2017) wordt onderstaand beknopt weergegeven op welke wijze het RNR-model sindsdien is ingebed bij de 3RO.

- In 2004 werd de Recidive Inschattings Schalen (RISc) geïntroduceerd. Middels dit risicotaxatie-instrument werd het mogelijk om op gestructureerde wijze de kans op recidive en de criminogene factoren in kaart te brengen en zo te komen tot een professioneel onderbouwd oordeel. De RISc is in de loop der jaren meermaals geactualiseerd wat in 2018 heeft geleid tot de laatste versie: de RISC², waarvan de OxRec onderdeel is. Dit betreft "een door Britse wetenschappers ontwikkeld en gevalideerd instrument dat op basis van objectieve criteria het risico op recidive voorspelt" (SVG, 2020, p. 1). De RISC bestaat uit kernvragen, overige vragen en de mogelijkheid tot verdieping gerelateerd aan een specifieke doelgroep (zoals jongvolwassenen). De kernvragen moeten ingevuld zijn, wil er een inschatting kunnen worden gemaakt van de kans op recidive.
- De implementatie van het RNR-model binnen de 3RO heeft aanleiding gegeven om de methodiek van de reclassering te beschrijven in het boek 'Het delict als maatstaf' (Menger & Krechtig, 2005). Deze methodiek is doorontwikkeld en beschreven in het opvolgende boek 'Werken in gedwongen kader: Methodiek voor het forensisch sociaal werk' (Menger, Krechtig, & Bosker, 2018) en dient als basis voor het methodisch handelen van reclasseringswerkers.
- Mede ingegeven door de zaak Hoogerheide waarin een onder toezicht gestelde cliënt een achtjarig kind vermoordde (Trouw, 2007) en de wens van het Ministerie van Justitie en Veiligheid om te handelen gebaseerd op wetenschappelijke inzichten, werd Redesign Toezicht geïmplementeerd in 2008. De bijzondere voorwaarden opgelegd door de opdrachtgever waren leidend waarbij de toezichthouder, op basis van de toenmalige RISc, een controlerende en begeleidende functie had. Het risicoprincipe kreeg een prominente plaats: de intensiteit van de aanpak moest afgestemd zijn op het recidiverisico. In 2014/2015 is Redesign Toezicht doorontwikkeld tot Doelgericht Toezicht. Dit betreft een nieuwe manier van registreren op grond van de vastgestelde doelen voortkomend uit de toenmalige RISc.

² Met de komst van deze versie is de afkorting gewijzigd van RISc naar RISC.

Deze vorm van registratie zou “het evalueren van het toezicht en het dynamisch gebruik van toezichtovereenkomsten vanzelfsprekender moeten maken voor reclasseringswerkers” (Bos, 2016, p. 2). Deze registratierichtlijnen gelden nog steeds, alleen wordt nu gebruik gemaakt van de RISC (SVG, z.d.-b).

1.1.4 Internationaal onderzoek naar de toepassing van de RNR-beginselen

In Canada is onderzoek uitgevoerd onder 62 reclasseringswerkers gericht op de toepassing van het risico-, behoefte- en responsiviteitsbeginsel (Bonta, Rugge, Scott, Bourgon, & Yessine, 2008). Hierbij is gekeken naar het gebruik van een risicotaxatie-instrument om criminogene factoren vast te stellen en of de informatie uit het risicotaxatie-instrument was overgenomen in het plan van aanpak. Tevens is onderzocht in hoeverre de vastgestelde criminogene factoren onderwerp van gesprek waren en welke begeleidingsinterventies werden ingezet. Naar voren kwam dat lang niet alle informatie uit het risicotaxatie-instrument door toezichthouders werd verwerkt in het plan van aanpak. Daarnaast werden de vastgestelde criminogene factoren in de meeste gevallen niet besproken. Samenvattend kan worden gesteld dat de RNR-beginselen onvoldoende werden toegepast door de reclasseringswerkers.

1.1.5 Nationaal onderzoek naar de toepassing van de RNR-beginselen

Uit Nederlands onderzoek is gebleken dat toezichthouders lang niet in alle gevallen gebruik maken van een risicotaxatie-instrument bij het opstellen van een toezichtplan in het kader van een toezicht (Bosker, 2015). Daarnaast is in dit onderzoek vastgesteld dat toezichthouders onvoldoende planmatig werken blijkens een gebrek aan doelen en evaluaties.

1.1.6 De werkpraktijk Novadic-Kentron verslavingsreclassering

Door het management Novadic-Kentron verslavingsreclassering worden de resultaten uit voorgenoemde onderzoeken herkend. In mei 2019 is uit onderzoek door team kwaliteit en beleid gebleken dat toezichthouders niet standaard een RISC gebruiken ten behoeve van een toezichtplan. Op grond daarvan is een intern beleidsdocument opgesteld met het uitgangspunt dat elk toezichtplan gebaseerd dient te zijn op een RISC (Novadic-Kentron verslavingsreclassering, 2019). In 2020 is op basis van kwantitatieve gegevens door team kwaliteit en beleid vastgesteld dat in de periode april – oktober 2020 door team A 127 RISC-en door toezichthouders zijn afgenomen. Hiervan was 48% onvolledig (slechts een deel van de kernvragen) ingevuld. Bij team B was van de 33 RISC-en die door toezichthouders in diezelfde periode zijn afgenomen bij 9,1% geen OxRec ingevuld. Het ontbreekt aan inzicht waarom de RISC onvolledig wordt ingevuld door de toezichthouders.

1.1.7 Conclusie

Concluderend kan gesteld worden dat het toepassen van de RNR-beginselen door reclasseringswerkers bijdraagt aan het verminderen van recidive. Daarnaast zijn de RNR-beginselen op verschillende manieren ingebed in de Nederlandse beroepspraktijk van de reclassering.

Toch zijn er aanwijzingen, gebaseerd op bovengenoemde internationale en nationale onderzoeken en signalen uit de werkpraktijk van Novadic-Kentron verslavingsreclassering, dat de RNR-beginselen onvoldoende worden toegepast. Dit leidt tot de vraag hoe de RNR-beginselen aan de orde komen binnen de verslavingsreclassering?

Voorliggend onderzoek richt zich uitsluitend op de drie basisbeginselen van het RNR-model en de toepassing ervan door toezichthouders vanwege de haalbaarheid en het tijdsbestek waarin het onderzoek afgerond dient te zijn. Wanneer in dit onderzoek gerefereerd wordt aan de RNR-beginselen worden daarmee het risico-, behoefte- en algemene responsiviteitsbeginsel bedoeld.

1.2 Context

Het onderzoek wordt uitgevoerd bij Novadic-Kentron verslavingsreclassering (waar 95 reclasseringswerkers werkzaam zijn) en richt zich op de toezichthouders (64 in totaal exclusief stagiaires en langdurig zieken). Toezichthouders begeleiden cliënten in het kader van toezicht waarbij sprake is van delictgedrag en verslavings- en/of psychische problematiek (Novadic-Kentron, z.d.). De verslavingsreclassering wordt aangestuurd door het management bestaande uit de programmamanager, vier unitmanagers en vijf adviseurs kwaliteit en beleid.

1.3 Relevantie voor de werkpraktijk

Het terugdringen van recidive is de kernactiviteit van de 3RO. Onderzoek naar het toepassen van de RNR-beginselen door toezichthouders is derhalve relevant voor de werkpraktijk, omdat wanneer zij hun handelen baseren op de RNR-beginselen dit van positieve invloed kan zijn op het verminderen van recidive. Dr. J. Bosker (lector Werken in Justitieel Kader) en twee collega's (de programmanager verslavingsreclassering en een adviseur kwaliteit en beleid) ondersteunen de relevantie van het onderzoeksonderwerp. Daarnaast wordt zowel in het Jaarplan verslavingsreclassering 2020 (SVG, 2020) als in de kaderbrief SVG 2020 (Tieman, 2019) het belang van methodisch werken onderstreept. Expliciet wordt het gebruik van de RISC door toezichthouders om te komen tot onderbouwde besluiten benoemd.

1.4 Doelstelling

Dit onderzoek omvat meerdere doelstellingen. 1) Inzicht verkrijgen in de toepassing van de RNR-beginselen door toezichthouders en hun overwegingen daarbij. 2) Kennis over het belang van het gebruik van de RNR-beginselen onder toezichthouders vergroten, hetgeen kan bijdragen aan het toepassen van deze kennis in de praktijk en effectief werken aan het terugdringen van recidive. 3) Aanbevelingen formuleren voor het management verslavingsreclassering om de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders te verbeteren binnen Novadic-Kentron verslavingsreclassering.

1.4.1 Type onderzoek

Middels literatuuronderzoek wordt in kaart gebracht hoe de RNR-beginselen toepast zouden moeten worden door toezichthouders. Vervolgens wordt de feitelijke situatie onderzocht middels empirisch onderzoek, gericht op het toepassen van de RNR-beginselen door toezichthouders.

Op grond van een gap-analyse (analyseren van de verschillen tussen de feitelijke en gewenste situatie), worden aanbevelingen gedaan gericht op het toepassen van de RNR-beginselen door toezichthouders.

1.4.2 Kernbegrip

De kernbegrippen die centraal staan in dit onderzoek zijn het toepassen van de RNR-beginselen. Zoals reeds eerder beschreven worden hiermee uitsluitend het risico-, behoefte- en algemene responsiviteitsbeginsel bedoeld.

1.5 Vraagstelling van het onderzoek

1.5.1 Theoretische vraag

Wat is er vanuit de theorie bekend over de gewenste situatie ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen door toezichthouders?

Theoretische deelvragen

- Uit welke theorie zijn de RNR-beginselen ontstaan?
- Wat is er bekend over de meerwaarde en beperkingen van de RNR-beginselen?
- Wat is er bekend over de wijze waarop toezichthouders de RNR-beginselen kunnen toepassen in hun praktijk?
- Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren om de RNR-beginselen toe te passen?

1.5.2 Empirische vraag

Wat is de feitelijke situatie ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering?

Empirische deelvragen

- Wat is er bij de toezichthouders bekend over de meerwaarde van de RNR-beginselen?
- Wat is er bij de toezichthouders bekend over de wijze waarop zij de RNR-beginselen kunnen toepassen in de praktijk?
- Op welke wijze komen de RNR-beginselen aan de orde in het handelen van toezichthouders?
- Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren om de RNR-beginselen toe te passen volgens toezichthouders?

1.5.3 Analytische vraag

Wat zijn overeenkomsten en verschillen tussen de gewenste en feitelijke situatie ten aanzien van het toepassen van de RNR-beginselen door de toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering?

2. Methodologische verantwoording

2.1 Setting van het onderzoek

Zie paragraaf 1.2.

2.2 Zoekstrategie literatuuronderzoek

Allereerst is er literatuuronderzoek verricht gericht op de toepassing van de RNR-beginselen in de context van de beroepspraktijk van de reclassering. Om de theoretische hoofdvraag en deelvragen te beantwoorden is gezocht op de volgende Nederlandse zoektermen: Reclassering RNR model, effectiviteit reclassering, casemanagement RNR bruikbaar, kritiek RNR model, kritische beschouwing RNR model, toepassen RNR model, effect RNR model, bevorderende factoren RNR model, belemmerende factoren RNR model. Daarnaast zijn de volgende Engelse zoektermen gebruikt: Bonta Andrews Risk Need Responsivity, "probation officers" risk need responsivity model, "historical roots" risk need responsivity model, risk management, Nothing Works Martinson, What Works probation, supervision probation risk needs responsivity, offender supervision, strengths of RNR model, strengths and weaknesses of RNR model, importance RNR model. Hierbij zijn de databases Google Scholar en de onlinebibliotheek van de Hogeschool Utrecht (HUGO) geraadpleegd. Deze zoeksystemen doorzoeken wetenschappelijke bronnen. Aanvullend zijn de databases van Proces, Journal of Offender Rehabilitation en Justitiële Verkenningen (vaktijdschriften), Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum en Lectoraat Werken In Justitieel Kader geraadpleegd. Naast voorgenoemde bronnen zijn artikelen en boeken aangereikt door de opleiding en beleidsstukken van Novadic-Kentron en de SVG gescreend op relevante literatuur. De zoekstrategie heeft geleid tot meerdere nationale en internationale onderzoeken en artikelen.

2.2.1 Gegevensanalyse

Bij het selecteren van de literatuur is er gekozen voor artikelen en onderzoeken met een directe link aan het onderzoeksonderwerp (toepassing van de RNR-beginselen in de reclasseringspraktijk) geschreven door nationale en internationale deskundigen/auteurs binnen het justitiële domein. Aanvullend is gelet op actualiteit (jaartal van publicatie), relevantie (gericht op de beroepspraktijk van de reclassering) en of de literatuur door collega-onderzoekers is gecontroleerd (peer-reviewed). Vervolgens is de geselecteerde literatuur gelezen, op hoofdlijnen gemarkeerd en samengevat. Vervolgens is er gezocht naar overeenkomsten, verschillen en aanvullingen (aan de hand van de literatuurlijsten van de gelezen artikelen, onderzoeken en boeken). Op grond daarvan is een synthese geschreven, hetgeen heeft geleid tot een antwoord op de theoretische hoofdvraag en deelvragen.

2.2.2 Operationaliseringsschema

Het theoretische kader is afgesloten met een operationaliseringsschema (vertaling van de kernbegrippen naar meetbare indicatoren). Dit schema heeft de basis voor het empirisch onderzoek gevormd. Op grond daarvan zijn de interviewvragen en de beoordelingslijst toezichtplan opgesteld.

2.3 Methoden voor gegevensverzameling empirisch onderzoek

De empirische vraagstelling is gericht op kennis van de toezichthouders over de meerwaarde van de RNR-beginselen, het toepassen ervan en welke belemmerende en/of bevorderende factoren een rol spelen bij het toepassen van de RNR-beginselen.

2.3.1 Interviews

Kennis en ervaringen kunnen op verschillende manieren worden onderzocht. Volgens Baarda et al. (2018) zijn interviews geschikt om bepaalde kennis en ervaringen te onderzoeken. Derhalve zijn individuele semigestructureerde interviews afgenomen. Op basis van het literatuuronderzoek zijn de interviewvragen³ opgesteld. Tijdens het interview was er echter wel ruimte om door te vragen. De interviewvragen zijn voorgelegd aan de afstudeerbegeleider, leerteamgenoten en een directe collega. De interviews zijn woordelijk getranscribeerd, zodat er geen inhoudelijke informatie verloren is gegaan en/of informatie niet anders geïnterpreteerd kan worden.

Om een beeld te kunnen schetsen van de verslavingsreclassering op team- en afdelingsniveau zijn er drie toezichthouders per team geïnterviewd (twaalf in totaal). De inschatting is gemaakt dat meer interviews geen nieuwe informatie zal opleveren, ook wel verzadiging genoemd door Boeije en Bleijenbergh (2019). Het management verslavingsreclassering ziet namelijk binnen de vier teams overeenkomsten in bepaalde werkwijzen. Bij het selecteren van de toezichthouders is er rekening gehouden met werkervaring, seniorfuncties en taakspecialisatie (regulier of sociaal psychiatrisch werk)⁴. Onderzoeker heeft gebruik gemaakt van deze criteria, omdat zij vermoedt dat toezichthouders met weinig werkervaring bijvoorbeeld beschikken over meer theoretische kennis aangaande de RNR-beginselen vanwege een recentere afgeronde opleiding en/of cursus, dan toezichthouders met jaren werkervaring. Dergelijke criteria kunnen volgens Doorewaard, Kil en Van de Ven (2019) bijdragen aan het selecteren van geschikte respondenten die het onderzoeksonderwerp van verschillende invalshoeken kunnen bezien, zodat 'rijke informatie' wordt vergaard. Tot slot is bij het selecteren van de respondenten gelet op de man-vrouwverhouding.

2.3.2 Dossieronderzoek

Naast het afnemen van interviews, is er ook dossieronderzoek verricht. Interviews geven namelijk alleen de ervaring, mening en intenties van de respondenten weer. De uitkomsten van de interviews zeggen niets over feitelijk gedrag. Middels dossieronderzoek is er gezocht naar feitelijk gedrag: is in de dossiers zichtbaar dat de RNR-beginselen worden toegepast door de toezichthouders? Het voordeel van het raadplegen van dossiers (ook wel bestaand onderzoeksmateriaal genoemd, aldus Baarda et al., 2018), is "dat het gebruikt kan worden ter validering van de onderzoeksresultaten" (p. 134). Wanneer de uitkomsten van meerdere bronnen elkaar bevestigen, "is er een grotere kans dat het waar is" (Baarda et al., 2018, p. 134).

³ Zie bijlage III voor de interviewvragen.

⁴ Zie bijlage IV voor een visuele weergave van de selectiecriteria.

Concreet betekent dit dat van elke respondent een willekeurig toezichtplan is onderzocht. Een toezichtplan omvat de doelen waaraan gewerkt wordt binnen het toezicht door de cliënt en de reclasseringswerker. Door de 3RO zijn er richtlijnen opgesteld voor de totstandkoming van een toezichtplan. Deze richtlijnen zijn gebaseerd op de RNR-beginselen. Zo wordt in deze richtlijnen beschreven dat een toezichtplan gebaseerd dient te zijn op de RISC en de toezichthouder aandacht dient te hebben voor de dynamische criminogene factoren (SVG, z.d.-b). Op basis van het literatuuronderzoek is een beoordelingslijst⁵ opgesteld, hetgeen als basis diende om te onderzoeken of de toezichtplannen zijn gebaseerd op de RNR-beginselen. Hierbij dient de kritische kanttekening te worden geplaatst dat een toezichtplan per respondent beperkt is. Daar staat tegenover dat dossierinformatie geen vertekend beeld geeft (de RNR-beginselen zijn verwerkt in het toezichtplan of niet). Doelstelling is geweest om op grond van deze twee onderzoeksmethoden (interviews en dossieronderzoek) zicht te krijgen op de aanwezige kennis, ervaringen en gedrag van de toezichthouders omtrent de RNR-beginselen. De uitvoerbaarheid en het tijdsbestek van het onderzoek hebben een rol gespeeld bij de keuze van het aantal interviews en dossieronderzoeken.

2.3.3 Gegevensanalyse

De gegevens van de interviews en het dossieronderzoek zijn geanalyseerd door ze te ordenen en samen te vatten aan de hand van topics (voortgekomen uit het literatuuronderzoek). Vervolgens zijn de gegevens gecodeerd en geclusterd op basis van overeenkomsten en samengevat. De uitkomsten hiervan vormden de basis voor de beantwoording van de empirische vragen. De analytische vraag is beantwoord op grond van de uitkomsten van het literatuur- en empirisch onderzoek, waarna de aanbevelingen volgen.

2.4 Validiteit

Validiteit betekent: “de mate waarin de gevolgde werkwijze en de technieken van de gegevensverzameling en de gegevensanalyse je in staat stellen om terechte uitspraken te doen, gegeven de reikwijdte van het onderzoek” (Doorewaard et al., 2019, p. 87).

2.4.1 Interne validiteit

Doorewaard et al. (2019) onderstrepen het belang van interne validiteit, hetgeen betekent dat de onderzoeksresultaten van toepassing zijn op de onderzochte resultaten. Er zijn verschillende manieren om de interne validiteit te verhogen. Daarom is in dit onderzoek gebruik gemaakt van meerdere bronnen zoals wetenschappelijke literatuur, beleidsstukken en empirisch onderzoek (interviews en dossieronderzoek). Dit wordt door Baarda et al. (2018) triangulatie van bronnen genoemd (het raadplegen van meerdere bronnen, zodat het onderzoeksonderwerp vanuit verschillende kanten wordt belicht). Zoals reeds beschreven in paragraaf 2.3.2 is de omvang van het dossieronderzoek (twaalf toezichtplannen in totaal) beperkt. Dit heeft invloed op de validiteit: op grond van twaalf toezichtplannen kunnen geen stevige conclusies worden getrokken. Er is derhalve terughoudend gerapporteerd, hetgeen betekent dat voorzichtig is omgegaan met het trekken van conclusies (Doorewaard et al., 2019).

⁵ Zie bijlage V voor de beoordelingslijst.

Tot slot zijn de respondenten geselecteerd op grond van een aantal criteria. Onderzoeker heeft tevens een proefinterview afgenomen bij een medestudent om te controleren of de vragen duidelijk zijn en aansluiten bij de empirische vragen.

2.4.2 Externe validiteit

Externe validiteit betreft de mate waarin de onderzoeksresultaten van toepassing zijn op vergelijkbare situaties (Doorewaard et al., 2019). Het onderzoek is uitgevoerd binnen Novadic-Kentron verslavingsreclassering hetgeen de externe validiteit beperkt. Toch kan het onderzoeksrapport relevant zijn voor andere SVG-lidinstellingen en reclasseringsorganisaties. De 3RO delen namelijk dezelfde visie (werken aan recidivevermindering) en methodische werkwijze gebaseerd op de RNR-beginselen. Het onderzoeksrapport kan aanknopingspunten bieden om de RNR-beginselen beter in te bedden in de reclasseringspraktijk.

2.5 Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid wordt door Doorewaard et al. (2019) gedefinieerd als: “de mate waarin we ervan mogen uitgaan dat herhaling van het onderzoek tot dezelfde resultaten zal leiden” (p. 89). Net als de interne validiteit kan ook de betrouwbaarheid verhoogd worden. Doorewaard et al. (2019) schrijven onder andere over het ‘vier-ogen’ principe, samenvatten tijdens interviews en het inschakelen van experts. Deze technieken zijn toegepast door het onderzoeksplan en onderzoeksrapport voor te leggen aan de afstudeerbegeleider, leerteamgenoten, de programmamanager verslavingsreclassering en alumni van de opleiding. Onderzoeker spreekt de taal van de respondenten, daar zij werkzaam is geweest als reclasseringswerker. Hierin schuilt een gevaar van het doen van aannames. Onderzoeker heeft dit gevaar beperkt door gedurende de interviews de antwoorden van de respondenten regelmatig samen te vatten. Tot slot is de uitwerking van de interviews aan de respondenten voorgelegd ter controle.

Om de betrouwbaarheid van het literatuuronderzoek te verhogen zijn geraadpleegd: zoeksystemen die wetenschappelijke bronnen raadplegen, vaktijdschriften en literatuur- en empirische onderzoeken van experts op gebied van het RNR-model en de reclassering.

2.6 Onderzoeksethiek

Van Gorp en Andriessen (2015) stellen dat het belangrijk is om deelnemers aan onderzoek te beschermen. Derhalve heeft onderzoeker de respondenten benaderd per e-mail waarin zij geïnformeerd zijn over het onderzoeksonderwerp, de opzet van de interviews, het dossieronderzoek, de tijdsinvestering en vrijwillige deelname aan het onderzoek. Tevens is benadrukt dat de informatie verkregen uit de interviews en dossiers vertrouwelijk behandeld zal worden, anoniem wordt verwerkt in het onderzoeksrapport en deelname aan het onderzoek geen negatieve gevolgen zal hebben voor de respondenten. In de bijlage is een toestemmingverklaring meegezonden waarin schriftelijke toestemming voor deelname aan het onderzoek, audio opname van het interview en dossieronderzoek is gevraagd. De uitwerking van de interviews zijn aan de respondenten voorgelegd ter controle, de opnamen zijn na het uitwerken verwijderd en de beoordelingslijst van de toezichtplannen is na verwerking eveneens verwijderd.

3. Theoretisch kader

3.1 Inleiding

Aan de hand van de theoretische deelvragen wordt in dit hoofdstuk antwoord gegeven op de theoretische hoofdvraag: Wat is er vanuit de theorie bekend over de gewenste situatie ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen door toezichthouders? Hiertoe is literatuuronderzoek verricht. Dit hoofdstuk zal eindigen met een conclusie en een schematische uitwerking van het theoretisch kader vertaald naar indicatoren.

3.2 Theoretische basis van de RNR-beginselen

3.2.1 'Nothing Works'

In 1974 schreef de Amerikaanse socioloog Martinson het artikel 'What Works? Questions and answers about prison reform'. De gouverneur van New York had namelijk de wens dat er binnen het toenmalige systeem van straffen meer aandacht zou komen voor resocialisatie. Er was echter onvoldoende kennis over effectieve interventies om resocialisatie te bewerkstelligen (Martinson, 1974). Dit is de aanleiding geweest voor Martinson's onderzoek (samen met twee collega-onderzoekers: Lipton en Wilks). Het onderzoek bestond uit meerdere onderdelen waaronder een literatuuronderzoek gericht op de uitvoering van straffen en 231 effectstudies. Hierbij is gekeken naar interventies zoals individuele- en groepsbegeleiding, psychotherapie, extramurale interventies waarbij de cliënt niet in de gevangenis verblijft en begeleiding door de reclassering in het kader van voorwaardelijke in vrijheidsstelling en voorwaardelijke straf. Martinson (1974) schreef dat begeleiding door de reclassering beter is voor een cliënt dan kale detentie (afstraffing). Verdere conclusies trekken over het effect van de reclassering op recidivevermindering bleek lastig, omdat verschillende organisaties betrokken waren en verschillende definities hanteerden, aldus Martinson (1974). Op grond van zijn onderzoek kwam hij tot de slotconclusie dat er bij alle ondergezochte interventies nauwelijks sprake was recidivevermindering (Martinson, in Sarre, 2001). Deze conclusie werd door de maatschappij samengevat tot 'Nothing Works' (niets werkt) (Lipton, in Sarree, 2001). Als gevolg hiervan werd in Amerika flink bezuinigd op de resocialisatie van delinquenten. Opvallend is dat de woorden 'Nothing Works' niet in het artikel voorkomen, aldus Bonta en Andrews (2016). Ook was er inhoudelijke kritiek: Martinson was mogelijk onvoldoende kritisch op onderzoeken die zijn mening onderbouwden (Bonta & Andrews, 2016). Daarnaast heeft Martinson (in Sarree, 2001) kort voor zijn dood beschreven dat er interventies bestaan die wel bijdragen aan recidivevermindering. Het kwaad was echter al geschied en de algemene opvatting was dat in het kader van het resocialiseren van delinquenten niets werkte (Sarree, 2001).

3.2.2. 'What Works'

De theorie 'Nothing Works' heeft vele onderzoekers uitgedaagd, hetgeen heeft geresulteerd in talloze wetenschappelijke onderzoeken naar 'What Works' (Ogloff, 2002). Volgens Tubex (2010) kunnen deze onderzoeken als tegenreactie op 'Nothing Works' worden beschouwd, waarbij gebruik is gemaakt van de resultaten van meerdere literatuur- en effectstudies (meta-analyses). De oorsprong van deze onderzoeken vindt haar basis in de psychologie. Bonta en Andrews (2016) hebben het boek 'The Psychology of Criminal Conduct' uitgebracht (vrij vertaald: de psychologie achter crimineel gedrag).

Enerzijds betreft dit “het begrijpen van individueel crimineel gedrag” en anderzijds “middels het toepassen van psychologische kennis en methoden het voorspellen, beïnvloeden en verminderen van crimineel gedrag” (vrij vertaald uit Bonta & Andrews, 2016, p. 4). In een vogelvlucht wordt de lezer meegenomen in de geschiedenis van theorieën over crimineel gedrag. Zo heeft lange tijd het idee bestaan dat crimineel gedrag in directe relatie staat tot de sociale klasse en armoede. Bonta en Andrews (2016) halen meerdere onderzoeken aan (waaronder van Tittle, Villimez, & Smith, 1978) waaruit is gebleken dat die relatie minder sterk is dan eerder werd gedacht. Op hoofdlijnen richt het boek van Bonta en Andrews (2016) zich op vier onderwerpen: “de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak, de acht centrale risicofactoren, de drie basisbeginselen van het RNR-model en de aanvullende beginselen van het RNR-model” (vrij vertaald uit Fortune & Heffernan, 2019, p. 660). Onderstaand worden de eerste drie onderwerpen nader toegelicht, omdat die relevant zijn voor voorliggend onderzoek.

3.2.3 De sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak

Bonta en Andrews (2016) hanteren de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak als fundament in hun visie aangaande het verklaren, onderzoeken en verminderen van crimineel gedrag. De sociale leertheorie vindt haar basis “in de theorie van de klassieke conditionering van Pavlov” (Lub, 2017, p. 34). Middels condities (straffen of belonen) wordt gedrag aan- of afgeleerd. Hierbij moet niet alleen gedacht worden aan straffen of belonen als consequentie, maar zelfs het vooruitzicht van een straf of beloning kan ons gedrag beïnvloeden, aldus Bonta en Andrews (2016). Twee voorbeelden ter illustratie. Wanneer men met de auto door een rood stoplicht rijdt, terwijl er een flitspaal staat, wordt dit gedrag achteraf afgestraft met een boete. Deze boete is een negatieve consequentie van bepaald gedrag. Een voorbeeld waarin gedrag op voorhand wordt gestuurd volgens Bonta en Andrews (2016) is het uitzetten van je mobiele telefoon in de bioscoop. De melding die voorafgaand aan de film wordt getoond (dat je medewerkers via een bericht kunt waarschuwen bij overlast -met alle gevolgen van dien) is voor veel mensen voldoende om het geluid van hun mobiele telefoon uit te zetten (Bonta & Andrews, 2016). Wanneer mensen positieve gevolgen ervaren is de kans groot dat ze dergelijk gedrag opnieuw vertonen (Bonta en Andrews, 2016). Hierbij moet wel rekening worden gehouden met de individu (persoonlijkheid, maar ook omstandigheden). Zo zal een topsporter waarschijnlijk minder gevoelig zijn voor een beloning om meer te bewegen. Miller en Dollard (in Lub, 2017) hebben de theorie van Pavlov verder ontwikkeld. Zij stellen dat het aanleren van nieuw gedrag samenhangt met iemands motivatie, externe prikkels, iemands reactie hierop en een eventuele beloning die volgt als reactie op een externe prikkel. De sociale leertheorie van Bandura (in Lub, 2017) geeft inzicht hoe menselijk gedrag tot stand komt. Bandura (in Lub, 2017) stelt dat er sprake is van samenhang en “wederzijdse beïnvloeding” tussen “persoonlijk gedrag, de omgeving en individuele factoren” (p. 29). Bonta en Andrews (2012) schrijven over de sociale leertheorie het volgende: mensen zijn sociale wezens, voortdurend in contact met andere mensen, waarbij zij middels interactie leren van elkaar.

Bovenstaande uiteenzetting over het beïnvloeden van gedrag middels straffen en belonen, vindt haar basis in de filosofie van het Behaviorisme van Skinner (in Bonta & Andrews, 2016). Hij gebruikte de term operant gedrag, hetgeen betekent dat gedrag wordt beïnvloed middels straffen of belonen (Bonta & Andrews, 2016). Burgess en Akers (in Poort & Eppink, 2009) voegen daaraan toe dat het netwerk van een persoon een belangrijke rol speelt bij het aanleren van crimineel gedrag. Wanneer zich in het netwerk vrienden bevinden met een pro-criminele houding kunnen deze normen en waarden overgebracht worden middels communicatie, hetgeen kan leiden tot crimineel gedrag bij de ander (Sutherland, in Bonta & Andrews, 2016). Waar het behaviorisme is gericht op feitelijk gedrag en de invloed van de omgeving hierop, is de opvolger ervan: het cognitivisme gericht op het denken van de mens, hetgeen voorafgaat aan gedrag (Simons, 2000).

In een cognitief gedragsmatige aanpak worden ideeën vanuit het behaviorisme en cognitivisme gecombineerd, aldus Simons (2000). Bosker et al. (2018) benadrukken dat het van belang is dat “delinquenten inzicht krijgen in het denkproces en keuzes die voorafgaan aan delinquent gedrag, om deze vervolgens zelf te leren beïnvloeden” (p. 87). Andrews et al. (1990) beschrijven dat het gaat om iemands overwegingen en keuzes die daaruit voortvloeien, het aanleren van alternatief gedrag waarvan positieve gevolgen worden ervaren en inzicht verkrijgen in de negatieve consequenties van crimineel gedrag. Hermanns (2009) voegt daaraan toe dat delinquenten delicten plegen op grond van verkeerde denkpatronen en “hun huidige interpretatie van de sociale werkelijkheid” (p. 148). Het verminderen van recidive moet erop gericht zijn om delinquenten alternatieve denkpatronen aan te leren, waarbij de focus ligt op het kunnen duiden van andermans gedrag, het vergroten van het empathisch- en probleemoplossend vermogen (Hermanns, 2009). Bonta en Andrews (2012) vatten de sociale leertheorie en cognitieve gedragsmatige aanpak als volgt samen: “a general understanding of human behaviour that takes into account personality, cognitives and the social context of learning” (p. 34). Bij het verklaren en veranderen van crimineel gedrag gaat het dus om inzicht in gedrag waarbij niet alleen gekeken wordt naar iemands persoonlijkheid, maar ook naar iemands denkpatronen en de sociale omgeving.

3.2.4 Centrale acht risicofactoren

Bonta en Andrews (2016) hebben op grond van bovengenoemde theorieën gezocht naar factoren die samenhangen met crimineel gedrag. Gebaseerd op onderzoek van Gendreau, Little en Goggin (in Bonta & Andrews, 2016) waarin 372 casussen zijn onderzocht, zijn de volgende acht centrale criminogene risicofactoren (‘Central Eight risk factors’) vastgesteld: delictgeschiedenis, pro-criminele houding, pro-criminele vrienden, antisociale persoonlijkheidskenmerken, familie/gezin, school/werk, middelengebruik en vrije tijd. Deze factoren kunnen onderverdeeld worden in factoren die in de persoon gelegen zijn, zoals antisociale persoonlijkheidskenmerken, maar ook in factoren die gelegen zijn in de sociale context zoals familie/gezin (Bonta & Andrews, 2016). Van Horn en collega’s hebben in 2016 eveneens onderzoek verricht naar risicofactoren die in relatie staan tot recidive. Zij hebben vastgesteld, nadat zij verschillende onderzoeken met elkaar hebben vergeleken, dat de wijze waarop iemand omgaat met zijn financiën ook in directe relatie staat tot recidive.

De relatie tussen financiën en crimineel gedrag kwam ook naar voren op grond van eigen onderzoek door Van Horn et al. (2016), waarbij onder andere gebruik is gemaakt van RISC data. Daarnaast is door deze onderzoekers de relevantie van de centrale acht criminogene factoren zoals beschreven door Bonta en Andrews (2016) bevestigd. Bonta en Andrews (2016) stellen dat interventies zich moeten richten op deze factoren vanwege de directe relatie tot crimineel gedrag. Om effectief te werken aan gedragsverandering is het van belang dat deze interventies zijn gebaseerd op een cognitief gedragsmatige aanpak. De effectiviteit van een cognitief gedragsmatige aanpak in relatie tot recidivevermindering wordt aangetoond in literatuur- en empirisch onderzoek nationaal en internationaal uitgevoerd binnen en/of gericht op de reclasseringspraktijk (Andrews et al., 1990; Bonta et al., 2008; Bosker et al., 2020; Bourgon et al., 2012; Hermanns, 2009).

3.2.5 Het RNR-model

De sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak vormen de basis van het RNR-model. Dit model is ontwikkeld door de Canadese onderzoekers Bonta en Andrews in de jaren 90 (Andrews, Bonta, & Hoge, 1990). Op grond van literatuuronderzoek hebben zij meerdere interventies met elkaar vergeleken en gezocht naar overeenkomsten en patronen om te verklaren waarom bepaalde interventies al dan niet effectief zijn (Bonta & Andrews, 2016). De uitkomsten van dit onderzoek (Andrews et al., 1990) hebben geleid tot drie basisbeginselen die richting geven bij het “voorspellen en beïnvloeden en verminderen van crimineel gedrag” op grond van psychologische inzichten (vrij vertaald uit Bonta & Andrews, 2016, p. 4). Zij presenteerden het risico-, behoefte- en responsiviteitsbeginsel als antwoord op de vraag ‘What Works’. Het toepassen van deze beginselen zou positief bijdragen aan het verminderen van recidive. Hiermee was het RNR-model geboren. Het risico-, behoefte- en responsiviteitsbeginsel worden beschouwd als de basisbeginselen van het model (Bonta & Andrews, 2016). Onderstaand per beginsel een korte toelichting op basis van wat Bonta en Andrews (2016), Bosker et al. (2018) en Fortune en Heffernan (2019) hierover hebben beschreven. Het risicobeginsel is erop gericht dat de hoogte van het recidiverisico, wat ingeschat en voorspeld kan worden middels een risicotaxatie-instrument, en het plan van aanpak op elkaar afgestemd worden. Dit betekent een intensieve inzet bij hoog risico cliënten en een lage inzet bij laag risico cliënten. Het beginsel moet voorkomen dat cliënten elkaar negatief beïnvloeden en bijdragen aan de beleving van cliënten dat interventies proportioneel worden ingezet (Barnes, in Bosker et al., 2020). Dit laatste is volgens Sherman (in Bosker et al., 2020) gerelateerd aan het gevoel van de cliënt of hij/zij eerlijk wordt behandeld en daarmee het voorkomen van weerstand. Het effect van het risicobeginsel is blijkens meerdere studies het grootst indien toegepast samen met het behoefte- en responsiviteitsbeginsel (Bosker et al., 2020). Het behoeftebeginsel is erop gericht dat bij de aanpak van recidive de veranderbare criminogene factoren centraal moeten staan (Bosker et al., 2018). Bonta en Andrews (2016) stellen namelijk dat er effectief wordt gewerkt aan het verminderen van recidive als de veranderbare criminogene factoren worden aangepakt. Bonta en Andrews (2016) refereren hierbij aan de centrale acht criminogene factoren (zie paragraaf 3.1.4). Naast veranderbare, zijn er ook statische criminogene factoren. Het heeft echter geen zin om interventies te richten op iets wat statisch is (en dus niet kan veranderen), aldus Bonta en Andrews (2016).

Daarnaast zijn er ook niet-criminogene factoren. Volgens Bonta en Andrews (2016) kan hierbij gedacht worden aan bijvoorbeeld iemands mentale gezondheid. Het belang van aandacht voor niet-criminogene factoren wordt door Bonta en Andrews (2016) geenszins ontkent. Wel stellen zij dat de directe relatie tussen criminogene factoren en crimineel gedrag wetenschappelijk is aangetoond. Iets wat niet gezegd kan worden over de niet-criminogene factoren (Bonta & Andrews, 2016). Het algemene responsiviteitsbeginsel beschrijft de meerwaarde van het toepassen van de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak. Het specifieke responsiviteitsbeginsel wordt buiten beschouwing gelaten gelet op de reikwijdte van voorliggend onderzoek. Bonta en Andrews (2016) stellen samenvattend dat de beginselen richting geven over: “who to treat (...)”, “what to treat” and “how to treat” (pp. 191-192).

In de loop der jaren is het RNR-model uitgebreid en bestaat op dit moment uit zeventien beginselen⁶. Samenvattend onderstreept het RNR-model het belang van risico-taxatie en geeft richtlijnen voor het werken aan recidivevermindering. Het is de professional die uitvoering geeft aan de drie basisbeginselen in cliëntcontact, met als doel recidive verminderen. Toch speelt het management hierin een belangrijke rol en kan zij invloed uitoefenen op de wijze waarop dit gebeurt, aldus Bonta en Andrews (2016). Hierbij wordt verwezen naar het zeventiende beginsel met daarin richtlijnen voor het management om te hanteren richting personeel zoals supervisie, training, feedback en werken op basis van de RNR-beginselen (Bosker et al., 2018).

3.2.6 Empirische onderbouwing van het RNR-model

Bosker et al. (2020) hebben literatuuronderzoek verricht naar effectieve werkwijzen in reclasseringstoezicht. Hiertoe zijn 141 artikelen geselecteerd op grond van een aantal criteria (de onderzoeken moesten gericht zijn op cliënten van de reclassering en reclasseringstoezicht) in het kader van relevantie en betrouwbaarheid. Effectiviteit is door hen gekoppeld aan het verminderen van recidive. Het toepassen van de drie basisbeginselen van het RNR-model door reclasseringswerkers is een werkwijze waarvoor genoeg empirisch bewijs bestaat, aldus Bosker et al. (2020). Dit wordt bevestigd in onderzoeken van Andrews et al. (1990), Bonta et al. (2011) en Bonta en Andrews (2016). Deze laatstgenoemde onderzoeken zijn evenals het onderzoek van Bosker et al. (2020) uitgevoerd binnen de reclasseringspraktijk en daarmee relevant voor voorliggend onderzoek.

In 1990 is onderzoek verricht door Andrews en collega's waarin is gekeken naar 154 interventies, waaronder begeleiding door de reclassering. Hierin is bevestigd dat het plegen van interventies effectiever is dan kale detentie (Andrews et al., 1990). Daarnaast kwam naar voren dat een zwaardere aanpak niet per definitie leidt tot recidivevermindering. Deze bevinding sluit aan bij het risicobeginsel (laat het risico leidend zijn voor de zwaarte van de interventies).

Bonta en Andrews (2016) halen een meerdere onderzoeken aan (O'Donnell, Lydgate, & Fo; Lovins, Lowenkamp, & Latessa; Andrews & Kiessling; Bonta, Wallace-Capretta, & Rooney; Lovins et al., in Bonta & Andrews, 2016) waarin is

⁶ Zie bijlage I.

gekeken naar de relatie tussen de hoogte van het recidiverisico, de intensiteit van de aanpak en het effect op recidive. In alle onderzoeken wordt het belang aangetoond van een hoge inzet bij cliënten met een hoge kans op recidive. Daarmee is het empirisch bewijs voor het risicobeginsel aangetoond.

In onderzoek door Lutze et al. (in Bosker et al., 2020) onder 416 Amerikaanse toezichtcliënten is het belang van een aanpak gericht op meerdere dynamische criminogene factoren aangetoond. Bij de cliënten waarbij gewerkt werd aan meerdere dynamische criminogene factoren in plaats van één, was een positief effect waarneembaar ten aanzien van: “overtreding van bijzondere voorwaarden (...), nieuwe veroordelingen (...) en nieuwe detentie” (Bosker et al., 2020, pp. 23-24).

Bourgon en Gutierrez hebben in 2012 een artikel geschreven over het algemene responsiviteitsbeginsel in relatie tot recidivevermindering. Hiervoor hebben ze gebruik gemaakt van een onderzoek van Bonta et al. (2011). Hiervoor zijn 80 Canadese reclasseringswerkers benaderd. Uiteindelijk hebben 52 reclasseringswerkers meegewerkt en werden verdeeld in twee groepen: een controlegroep (negentien reclasseringswerkers) en een testgroep (33 reclasseringswerkers). Waar de controlegroep in een halve dag werd geïnformeerd over het RNR-model, onderging de testgroep een uitgebreide training. Deze training werd the Strategic Training Initiative in Community Supervision (STICS) genoemd. Drie dagen lang werd de testgroep meegenomen in de achtergrond van het RNR-model, kregen zij onderwijs over de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak, werden er rollenspellen gespeeld en kregen zij handvatten aangereikt gericht op gedragsverandering (Bonta et al., 2011; Bourgon & Gutierrez, 2012). Vervolgens kregen alle respondenten de opdracht om drie gesprekken van zes cliënten op te nemen (achttien gesprekken in totaal). Door Bonta et al. (2011) en Bourgon en Gutierrez (2012) is onder andere geconcludeerd dat bij cliënten, waarbij gebruik werd gemaakt van methodieken en technieken gebaseerd op een cognitief gedragsmatige aanpak, sprake was van tot 24% minder recidive.

In de loop der jaren zijn er nog tientallen aanvullende onderzoeken gedaan (Andrews & Dowden, 2006; Prendergast, Pearson, Podus, Hamilton, & Greenwell, 2013) en met elkaar vergeleken door Bonta en Andrews (2016). Onderstaand volgt hiervan een opsomming. Deze opsomming beperkt zich tot de drie basisbeginselen, daar deze centraal staan in voorliggend onderzoek.

- Interventies moeten gebaseerd zijn op de sociale leertheorie en een cognitief gedragsmatige aanpak.
- Wanneer alle drie de basisbeginselen worden toepast, kan dit leiden tot meer dan 25% minder recidive.
- Interventies waarbij alle drie de basisbeginselen worden toepast in een ambulante setting kunnen leiden tot 35% minder recidive.
- Tot slot kan het management bijdragen aan de toepassing van de RNR-beginselen. Het management heeft de taak om medewerkers te ondersteunen, op te leiden volgens de principes van het RNR-model, toezicht te houden op hun werkwijzen en feedback te stimuleren (Bosker et al., 2018). Dit zijn kenmerken die de zogeheten programma-integriteit borgen, hetgeen betekent dat de methoden en technieken worden

uitgevoerd zoals ontworpen, aldus Bonta en Andrews (2016). Programma-integriteit is van belang, omdat het bijdraagt aan het effectief werken aan recidivevermindering (Bonta & Andrews, 2016).

3.3 Meerwaarde en beperkingen van de RNR-beginselen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de meerwaarde en beperkingen van de RNR-beginselen.

3.3.1 Meerwaarde van de RNR-beginselen

Op grond van onderzoeken van Bonta en Andrews (2016), Bosker et al. (2018), Bosker et al. (2020), Fortune en Heffernan (2019), Polaschek (2012) en Ward, Melser en Yates (2007) wordt allereerst beschreven wat de meerwaarde is van de RNR-beginselen. De reclassering heeft in de Westerse wereld een belangrijke positie in de resocialisatie van delinquenten. Bonta et al. (2019) stellen dat alternatieve straffen zoals begeleiding door de reclassering in onder andere Europa en Amerika veelvuldig worden toegepast. Niet alleen door Bonta et al. (2019), maar ook door Menger en De Jonge (2018) wordt de verantwoordelijkheid van reclasseringswerkers om te werken aan het maatschappelijke doel recidivevermindering, erkend. De maatschappij kijkt mee en dit betekent dat reclasseringswerkers publiekelijk wordt gevraagd verantwoording af te leggen over hun werkzaamheden, aldus Menger en De Jonge (2018). Derhalve is de toepassing van effectieve methoden en technieken noodzakelijk volgens Bonta et al. (2019). De effectiviteit van de RNR-beginselen is getoetst middels talloze onderzoeken in verschillende landen waardoor de RNR-beginselen empirisch sterk onderbouwd zijn (zie paragraaf 3.1.5 voor meer informatie). Uit deze onderzoeken is tevens gebleken dat de RNR-beginselen een brede reikwijdte hebben; hetgeen betekent dat is aangetoond dat de RNR-beginselen effectief zijn bij verschillende soorten delicten en cliënten. Deze solide empirische basis heeft ertoe geleid dat de RNR-beginselen in landen over de hele wereld (Australië, Nieuw-Zeeland, Canada, Nederland, Amerika, Verenigd Koninkrijk) zijn geïmplementeerd in de werkwijzen van forensische professionals. Derhalve draagt het RNR-model bij aan uniform effectief werken aan recidivevermindering. Fortune en Heffernan (2019) beschouwen de “explanatory depth” van het RNR-model als meerwaarde (p. 665). Hiermee wordt bedoeld dat Bonta en Andrews in hun onderzoek naar ‘What Works’ niet alleen hebben voorzien in een beschrijving van de effectieve RNR-beginselen, maar ook in verklaringen “why programmes (...) do or do not work in reducing recidivism” (Polaschek, 2012, p.14). Aanvullend hebben Bonta en Andrews (2016) middels het RNR-model een grote bijdrage geleverd aan inzicht in welke criminogene factoren in relatie staan tot crimineel gedrag en hoe gedrag effectief aan- of afgeleerd kan worden (door het algemene responsiviteitsbeginsel toe te passen). Tot slot wordt de meerwaarde van het RNR-model zichtbaar in de impact die het heeft gehad op het forensische werkveld. Hierbij moet worden gedacht aan de ontwikkeling van methoden en technieken, zoals gestructureerde risicotaxatie-instrumenten gebaseerd op de RNR-beginselen. Ook de verandering in visie op effectief werken aan resocialisatie door interventies te richten op de veranderbare criminogene factoren is daar een voorbeeld van.

3.4 Beperkingen van de RNR-beginselen

Ondanks de rijke wetenschappelijke onderbouwing van het RNR-model, wordt in de literatuur gesteld dat het RNR-model meerdere beperkingen kent (Bosker et al., 2018). Onderstaand een weergave hiervan.

3.4.1 Eenzijdige benadering van evidence-based practice

Met de komst van het RNR-model werd werken binnen de 3RO gebaseerd op wetenschappelijke onderbouwde methoden en technieken de norm (Menger & Donker, 2012). Rovers (2012) beschrijft dat evidence-based practice is ontstaan in de medische wereld. De gedachte erachter is om die behandelingen in te zetten waarvan de effectiviteit bewezen is op grond van onderzoeken, om de slagingskans zo groot mogelijk te maken. Deze wijze van werken heeft onder andere geleid tot het idee dat professionals de methodieken en technieken waarvan de effectiviteit bewezen is, nauwgezet moeten uitvoeren. “Deze opvatting” werkt “standaardisering en protocollisering van werkprocessen” in de hand, aldus Rovers (2012, p. 10). Hierin schuilt een gevaar waarin professionals zich aangetast voelen in hun professionele ruimte (Menger & Donker, 2012; Rovers, 2012). In de geschiedenis van de Nederlandse reclassering zijn twee patronen afwisselend waarneembaar, waarin het ene moment de focus ligt op professionele ruimte en het andere moment op het hanteren van evidence-based methoden en technieken, aldus Menger en Donker (2012) en Van der Linde (2017). Voor dit onderzoek voert het te ver om deze geschiedenis uit de doeken te doen. Wel is het relevant om te weten dat er een balans lijkt te zijn gevonden. De theoretische stroming ‘What Works’ heeft zich doorontwikkeld tot ‘Who Works’, waarin gekeken wordt naar de professional die de wetenschappelijke methoden en technieken hanteert (Menger & Krechtig, 2018; Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2016). In 2020 hebben Bosker et al. (2020) onderzoek uitgevoerd naar effectieve werkwijzen in reclasseringstoezicht. Hierin wordt beschreven dat evidence-based werken wetenschappelijke methoden, de ervaring van de professional en de behoeften van de cliënt omvat. Daaruit blijkt dat effectief werken aan recidivevermindering verder gaat dan alleen handelen gebaseerd op wetenschappelijke kennis. Duidelijk wordt dat de ervaring van de professional, de behoeften van de cliënt en methoden en technieken gebaseerd op wetenschappelijk bewijs alle drie belangrijk zijn. Gelet op de reikwijdte van voorliggend onderzoek worden deze laatste ontwikkelingen niet verder uitgewerkt. Wil de lezer hier meer over weten, wordt hij verwezen naar het project ‘Gebundelde Kracht’ (Hogeschool Utrecht, z.d.).

3.4.2 Te veel focus op risico’s

Een andere beperking van de RNR- beginselen zou zijn dat het model te veel gericht is op risico’s. Dit punt is geadresseerd door verschillende internationale onderzoekers zoals McNeill (2009), Ward en Maruna (2007) en Ward en Stewart (2003). Ward is de grondlegger van het Good Lives Model (Bosker et al., 2018). In 2003 hebben Ward en Stewart een artikel uitgebracht waarin zij pleitten voor een bredere kijk op resocialisatie. Volgens hen moet er niet uitsluitend aandacht zijn voor criminogene risicofactoren (zoals in het RNR-model volgens hen wel het geval is), maar aandacht voor de mens in zijn totaliteit. Aanvullend uitten Ward en Stewart (2003) kritiek op de formulering en het gebruik van het woord ‘need’ (behoeften). Daarmee wordt door Ward en Stewart (2003) geïmpliceerd dat iemand criminogene factoren zou najagen. Ook zijn zij van mening dat het wel

zinnig kan zijn om aandacht te hebben voor bepaalde niet-criminogene factoren. Hierbij noemen Ward en Stewart (2003) bijvoorbeeld iemands zelfvertrouwen, hetgeen volgens hen een belangrijke rol speelt in de werkgrelatie tussen de cliënt en de professional. Samenvattend zijn Ward en Stewart (2003) van mening dat in het kader van resocialisatie gekeken moet worden naar iemands vaardigheden en welke doelen hij/zij nastreeft om een zogenoemd goed leven te leiden. Ward en Stewart (2003) onderscheiden tien doelen die mensen nastreven: “gezondheid, kennis, excellentie in werk en vrije tijd, autonomie, innerlijke rust, verbondenheid, gemeenschapszin, spiritualiteit, geluk en creativiteit” (Bosker et al., 2018, p. 89). Deze tien doelen hebben uiteindelijk de basis gevormd voor het Good Lives Model (Bonta, Andrews, & Wormith, 2011). Bosker et al. (2018) schrijven dat er bij het Good Lives Model vanuit wordt gegaan dat crimineel gedrag kan ontstaan wanneer het iemand niet lukt om een of meerdere van de tien doelen te bereiken. Hierbij kunnen allerlei factoren een rol spelen zoals beperkte vaardigheden, conflicterende doelen of een gebrek aan doelen (Bosker et al., 2018). Ward (in Bosker et al., 2018) ziet het Good Lives Model als een aanvulling op het RNR-model. Samenvattend gaat het volgens Ward om een combinatie van het RNR-model en Good Lives Model waarbij aandacht is voor risico's en de persoonlijke doelen van de cliënt (Bosker et al., 2018).

Bonta en Andrews (2003) hebben middels een artikel gereageerd op de theorie van Ward en Stewart (2003) en weerleggen alle kritische opmerkingen over het RNR-model. Het komt erop neer dat Bonta en Andrews (2003) van mening zijn dat Ward en Stewart het bewijs voor het RNR-model onvoldoende aandacht hebben gegeven en het ontbreekt aan empirische onderbouwing van hun eigen theorie. Aanvullend hebben Andrews, Bonta en Wormith in 2011 een artikel geschreven met de centrale vraag: ‘The Risk – Need – Responsivity (RNR) Model. Does Adding the Good Lives Model Contribute to Effective Crime Prevention?’. Hierin maken zij duidelijk dat Wards kritiek op het RNR-model onterecht is, daar het RNR-model wel de beginselen omvat, die volgens Ward en Stewart (2003) juist ontbreken. Door Andrews et al. (2011) worden als voorbeelden genoemd het belang van een goede werkgrelatie en het specifieke responsiviteitsbeginsel. Dit laatste betekent “aansluiten bij de leerstijlen, motivatie, mogelijkheden” en beperkingen van de cliënt (Bosker et al., 2018, p. 86). Andrews et al. (2011) benadrukken dat het RNR-model niet voor niets meerdere beginselen omvat, gericht op de cliënt, een goede werkgrelatie en een menselijke aanpak. Echter is uit meerdere meta-analyses gebleken dat deze principes alleen een positief effect hebben op recidivevermindering, wanneer deze beginselen worden toegepast in combinatie met de RNR-beginselen, aldus Andrews et al. (2011). In de conclusie wordt door Andrews et al. (2011) gesteld dat het Good Lives Model niets nieuws onder de zon is en het nog steeds ontbreekt aan een solide empirische onderbouwing.

3.5 Wijzen waarop toezichthouders de RNR-beginselen kunnen toepassen in hun praktijk

Op grond van de voorgaande hoofdstukken is helder geworden dat de toepassing van de RNR-beginselen positief bijdraagt aan recidivevermindering. Dan is de volgende vraag hoe toezichthouders de RNR-beginselen kunnen toepassen in hun praktijk?

3.5.1 Middels een risicotaxatie-instrument de hoogte van het recidiverisico en criminogene factoren vaststellen

Blijkens onderzoek door Bonta et al. (2008) onder 62 reclasseringswerkers kunnen de RNR-beginselen als volgt worden toegepast: er dient een risicotaxatie-instrument te worden afgenomen. Op deze manier wordt de hoogte van het recidiverisico ingeschat en kan de hoogte van de inzet door de reclassering hierop worden afgestemd. Dit sluit aan bij wat het risicobeginsel voorschrijft: “hoe hoger het risico, hoe intensiever de aanpak” (Bosker et al., 2018, p. 86).

3.5.2 Het plan van aanpak baseren op de uitkomsten van het risicotaxatie-instrument

Daarnaast dienen de uitkomsten van het risicotaxatie-instrument als basis voor het opstellen van het plan van aanpak te worden gehanteerd. In dit plan moeten de criminogene factoren centraal staan, hetgeen aansluit bij het behoeftebeginsel (focus op de veranderbare criminogene factoren) (Bosker, et al., 2018). Dit betekent dat er gebruik gemaakt moet worden van een risicotaxatie-instrument waarin alle relevante dynamische risicofactoren zijn opgenomen.

3.5.3 In cliëntgesprekken de criminogene factoren centraal stellen

Het centraal stellen van de criminogene factoren werkt recidive verlagend. Bonta en collega's hebben dit in 2008 vastgesteld middels onderzoek onder 62 reclasseringswerkers waarbij zij geluisterd hebben naar verschillende cliëntgesprekken. Cliënten waarbij tot negentien minuten per gesprek werd gesproken over de criminogene factoren, daarvan recidiveerde 49%. Cliënten waarbij veertig minuten of meer per gesprek werd gesproken over criminogene factoren, daarvan recidiveerde slechts 3% (Bonta et al., 2008). Bonta en collega's (2008) hebben op grond van deze cijfers de volgende conclusie getrokken: “the more time spent dealing with a criminogenic need, the lower the recidivism” (p. 264). Het gaat dus niet om de totaalduur van het cliëntgesprek, maar of de criminogene factoren centraal staan tijdens het cliëntgesprek.

Andrews heeft in 2006 een artikel geschreven over manieren waarop de toepassing van de RNR-beginselen verbeterd kan worden. De punten zoals beschreven in paragrafen 3.4.1, 3.4.2 en 3.4.3 (gebaseerd op het onderzoek van Bonta et al., 2008), worden tevens door Andrews (2006) beschreven. Voor de Nederlandse reclasseringspraktijk betekent bovenstaande dat toezichthouders een RISC moeten afnemen (het risicotaxatie-instrument van de 3RO, zie ook paragraaf 1.1.3). De uitkomsten van de RISC dienen te worden gehanteerd als basis voor het toezichtplan (met daarin de criminogene factoren centraal). Tot slot is het van belang dat de toezichthouders daadwerkelijk uitvoering geven aan de opgestelde doelen die zijn gebaseerd op de RISC (Bosker, 2015). De 3RO ondersteunt deze wijze van werken, daar de richtlijnen uitvoeren toezicht volledig overeenkomen met bovenstaande (SVG, z.d.-b). Bosker (2015) voegt hieraan toe dat het gebruik van de RISC reclasseringswerkers inzicht geeft in de veranderbare criminogene factoren en de hoogte van het recidiverisico. Wanneer deze kennis vertaald wordt naar doelen in het toezichtplan en deze doelen de basis vormen binnen het reclasseringstoezicht, is het gebruik van de RISC daarmee een ondersteunend instrument in het kader van de toepassing van de RNR-beginselen, aldus Bosker (2015).

Bosker, Witteman en Hermans (2013) stellen dat de toepassing van een risicotaxatie-instrument door Nederlandse reclasseringswerkers biases (denkfouten) kan beperken. Menger en Donker (2012) sluiten zich bij dit standpunt aan en beschrijven dat het gebruik van een risicotaxatie-instrument “blinde vlekken” kan voorkomen” en daarmee “noodzakelijk is” voor reclasseringswerkers om te gebruiken (p. 38).

3.5.4 Het toepassen van cognitief gedragsmatige technieken

Tot zover is uiteengezet op welke wijzen toezichthouders het risico- en behoeftebeginsel kunnen toepassen. Deze paragraaf zal eindigen met een toelichting op cognitief gedragsmatige technieken (het algemene responsiviteitsbeginsel). Het belang hiervan wordt door Bonta et al. (2008) genoemd: maak gebruik van interventies die “gebaseerd zijn op de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak” waarbij de criminogene factoren centraal staan (Bosker et al., 2018, p. 87). Dit betekent dat er gebruik moet worden gemaakt van justitiële interventies en behandelingen die hierop zijn gebaseerd (Bosker et al., 2018). Het inzetten van justitiële interventies en behandelingen die gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak zijn dus twee manieren om het algemene responsiviteitsbeginsel toe te passen. Alle justitiële interventies die door de 3RO worden gegeven zijn gebaseerd op een cognitief gedragsmatige aanpak (persoonlijke communicatie, 15 maart 2021). Door Bonta et al. (2011) is in kaart gebracht hoe toezichthouders in cliëntgesprekken hun handelen kunnen baseren op cognitief gedragsmatige technieken. Door Bosker et al. (2020) is de uitwerking van Bonta et al. (2011) vertaald in het Nederlands en opgenomen in de uitkomsten van hun onderzoek. Onderstaand een overzicht hiervan.

Voor de toepassing van cognitief gedragsmatige technieken is het belangrijk dat de toezichthouder:

1. De cliënt het verband tussen denken en doen (gedrag) uit kan leggen;
2. Samen met de cliënt de pro-criminele houding en bijbehorende gedachten en gedrag vaststelt;
3. De cliënt “cognitieve en gedragsmatige vaardigheden” aanleert (Bosker et al., 2020);
4. “De cliënt ondersteunt bij het toepassen en generaliseren daarvan in hun dagelijks leven” (Rugge, in Bosker et al., 2020, p. 41).

Wanneer toezichthouders bovenstaande technieken toepassen werken zij gericht aan de pro-criminele houding van de cliënt, aldus Bonta et al. (2011). Bij een pro-criminele houding moet worden gedacht aan iemands opvattingen over crimineel gedrag; “misdad loont (...) goedkeuring van delicten in het algemeen” (Van Horn et al., 2016, p. 35). Cognitief gedragsmatige technieken verdienen volgens Bosker et al. (2020) een nadere uitwerking, zodat voor reclasseringswerkers concreter wordt beschreven hoe zij deze technieken kunnen toepassen in de praktijk.

3.6 Bevorderende en belemmerende factoren om de RNR-beginselen toe te passen

3.6.1 Bevorderende factoren om de RNR-beginselen toe te passen

Bonta en Andrews (2016) zijn van mening dat het management de toepassing van de RNR-beginselen kan bevorderen.

1) Het management heeft een rol in het organiseren van trainingen. Zij moet ervoor zorgdragen dat haar medewerkers worden onderwezen in de RNR-beginselen (afnemen van risicotaxatie, het verwerken van de uitkomsten in het plan van aanpak, ontwikkelen van vaardigheden) en aanvullend opfriscursussen organiseren (Bonta & Andrews, 2016; Bosker et al., 2018). VanBenschoten (in Bonta & Andrews, 2016) stelt zelfs dat het trainen van medewerkers een belangrijke succesfactor is bij het wel of niet toepassen van methoden en technieken. Daarbij benoemen Bonta en Andrews (2016) dat nieuwe medewerkers al getraind moeten worden nog voordat zij daadwerkelijk starten met de uitvoering.

2) Om de toepassing van de RNR-beginselen te bevorderen is het noodzakelijk dat het management de werkwijzen van haar medewerkers gebaseerd op de RNR-beginselen systematisch monitort en bijstuurt daar waar nodig door hen te voorzien van feedback in het kader van continue leren en verbeteren (Andrews, 2006; Bonta & Andrews, 2016; Bonta et al., 2011; Bonta et al., 2019; Bosker et al., 2019). Het belang van structurele inbedding van de RNR-beginselen middels supervisie door en feedback van het management wordt aangetoond in een onderzoek van Bonta, Rugge, Bourgon en Wanamaker in 2019 waarbij zij het STICS-onderzoek van Bonta et al. (2011) hebben herhaald. In paragraaf 3.2.6 is STICS reeds toegelicht. De uitkomsten in 2011 waren veelbelovend. Er was een substantieel verschil in recidivecijfers waarneembaar tussen cliënten wiens reclasseringswerkers intensief getraind waren middels de STICS-training en cliënten van reclasseringswerkers uit de controlegroep. In 2019 had de testgroep geen lagere recidivecijfers dan de controlegroep. Wel is gebleken dat meer dan helft van de vijftien reclasseringswerkers na tien maanden was gestopt met het volgen van deskundigheidsbevorderingsbijeenkomsten en bijbehorende feedbackmomenten, hetgeen mogelijk van invloed geweest op de recidivecijfers (Bonta et al., 2019). Volgens Bonta et al. (2019) was namelijk juist een vorm van opvolging na de STICS-training een van de bepalende succesfactoren van het eerste onderzoek in 2011.

3.6.2 Belemmerende factoren om de RNR-beginselen toe te passen

1) Als mogelijke externe belemmerende factor wordt door Bonta en Andrews (2016) de opdrachtgever, rechters in dit geval, genoemd. Wanneer rechters bij het opleggen van straffen geen rekening houden met de RNR-beginselen, is dit lastig uitvoerbaar voor de reclassering in de praktijk.

2) Volgens Dawes (in Bosker, 2015) is “a lack of knowledge about relevant scientific evidence” (p. 150) een belemmerende factor in het toepassen van wetenschappelijke methoden, in dit het geval: de RNR-beginselen. Vrij vertaald moeten reclasseringswerkers dus niet alleen weten wat ze moeten toepassen, maar ook wat het nut en effect ervan is. Bosker (2015) stelt dat Nederlandse toezichthouders praktijkgericht zijn opgeleid, waardoor het hen ontbreekt aan ervaring om wetenschappelijke artikelen te begrijpen. Trainingen over de RNR-beginselen uitsluitend op instructieniveau kunnen belemmeren in het toepassen ervan. Bosker (2015) schrijft hierover dat trainingen juist ook meer achtergrondinformatie moeten bevatten over het bewezen effect van in dit geval de RNR-beginselen. Viglione (2018) komt tot dezelfde conclusie in haar onderzoek naar de toepassing van de RNR-beginselen in Amerika waarin zij 243 zaken van reclasseringswerkers heeft geobserveerd.

3) Bepaalde denkpatronen van de reclasseringswerker kunnen een belemmering vormen bij de toepassing van de RNR-beginselen. Zo is uit onderzoek van Keijsers (in Bosker, 2015) gebleken dat professionals kunnen denken dat hun casus een uitzondering is op de regel. Dit kan ertoe leiden dat zij om die reden wetenschappelijk onderbouwde methoden en technieken links laten liggen.

4) Het professioneel oordeel van de reclasseringswerker kan eveneens een belemmering vormen voor de toepassing van de RNR-beginselen. Wanneer de reclasseringswerker hiervan overtuigd is, schuilt het gevaar van een confirmation bias (Hardman, in Bosker, 2015) waarin een persoon blind wordt voor informatie uit het risicotaxatie-instrument die zijn mening tegenspreekt. Dit kan ertoe leiden dat een reclasseringswerker afwijkt van de uitkomsten van het risicotaxatie-instrument. Het feit dat reclasseringswerkers solistisch werken, kan dit effect versterken, aldus Bosker (2015).

3.7 Conclusie theoretisch kader

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de theoretische hoofd- en deelvragen.

Van 'Nothing Works' naar 'What Works'

Werken aan recidivevermindering op basis van de RNR-beginselen zoals dat wereldwijd vandaag de dag gebeurt, kent een behoorlijk lange geschiedenis. In de jaren '70 was de algemeen heersende opvatting in Amerika dat in het kader van resocialisatie van delinquenten niets werkte ('Nothing Works'). Deze wat negatieve visie op de resocialisatie van delinquenten bleek een vruchtbare voedingsbodem voor onderzoekers om op zoek te gaan naar interventies die mogelijk wel effect hebben. Bonta en Andrews hebben een grote rol gespeeld in de onderzoeken naar de verklaring en beïnvloeding van crimineel gedrag. Zij baseren zich hierbij op de sociale leertheorie en een cognitief gedragsmatige aanpak. De sociale leertheorie gaat er vanuit dat gedrag kan worden aan- of afgeleerd door straffen of belonen. Naast persoonlijkheid en persoonlijke omstandigheden dient bij het beïnvloeden van gedrag ook de sociale omgeving van een persoon in acht worden genomen. Mensen bewegen zich in sociale groepen, hebben interactie met andere mensen waardoor er sprake is van wederzijdse beïnvloeding. De grondslag van deze visie over gedragsbeïnvloeding middels straffen en belonen ligt in het Behaviorisme (Skinner, in Bonta & Andrews, 2016). Hierin staat feitelijk gedrag (datgene wat zichtbaar is) centraal. In het cognitivisme, de opvolger van het Behaviorisme, is juist aandacht voor alles wat voorafgaat aan iemands gedrag, te weten de denkpatronen van het individu. In een cognitief gedragsmatige aanpak is er zowel aandacht voor iemands denkpatronen als het feitelijke gedrag. De aanpak richt zich op de gedachten die plaatsvinden alvorens iemand tot de keuze komt om crimineel gedrag te tonen. Daarbij is het van belang dat de delinquent alternatief gedrag gaat toepassen en de beloning ervan ervaart.

Wetende dat bij het beïnvloeden van crimineel gedrag er gekeken moet worden naar iemands persoonlijkheid, denkpatronen én sociale omgeving, is gezocht naar factoren die hiermee samenhangen. Op grond van onderzoek is gebleken dat er acht centrale criminogene factoren zijn (die onderverdeeld kunnen worden onder iemands persoonlijkheid, denkpatronen en sociale omgeving) die in directe relatie staan tot crimineel gedrag. In het kader van effectieve

gedragsbeïnvloeding werd benadrukt om interventies te baseren op een cognitief gedragsmatige aanpak en te richten op deze acht criminogene factoren.

De RNR-beginselen

Het RNR-model is het antwoord op de vraag 'What Works' in relatie tot effectief werken aan recidivevermindering. Het model bestond in eerste instantie uit drie basisbeginselen: het risico-, behoefte- en responsiviteitsbeginsel, maar is in de loop der jaren uitgegroeid tot zeventien beginselen. Het model is gebaseerd op de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak. Het risicobeginsel geeft het belang weer van het inschatten van het recidiverisico, op grond waarvan het plan van aanpak afgestemd dient te worden. Effectief werken aan recidivevermindering betekent volgens dit beginsel in geval van een hoog recidiverisico een intensieve inzet en bij een laag recidiverisico een lage inzet. Het behoeftebeginsel schrijft voor dat interventies zich moeten richten op de veranderbare criminogene risicofactoren (de centrale acht), omdat hiervan is bewezen dat deze in directe relatie staan tot crimineel gedrag. Het algemene responsiviteitsbeginsel schrijft voor om interventies te baseren op de sociale leertheorie en een cognitief gedragsmatige aanpak.

Meerwaarde en beperkingen van de RNR-beginselen

Het RNR-model is het meest beproefde model binnen de forensische sector. Sinds de jaren '90 heeft het model namelijk centraal gestaan in talloze internationale en nationale onderzoeken waarin de wetenschappelijke onderbouwing ervan is aangetoond. Derhalve vormt het RNR-model de basis voor het methodisch handelen van reclasseringswerkers in Nederland, maar ook ver daar buiten (waaronder Canada en Amerika), met als doel: effectief werken aan recidivevermindering.

Ondanks dat het RNR-model wereldwijd wordt toegepast, zou het ook meerdere beperkingen kennen, aldus verschillende internationale onderzoekers. Het RNR-model zou te veel de nadruk leggen op het gebruik van een wetenschappelijke onderbouwde methode, maar te weinig op de professional die het RNR-model toepast. Tevens zou het RNR-model te veel focussen op risico's en te weinig aandacht hebben voor de cliënt en zijn/haar wensen/behoeften.

Toepassing van de RNR-beginselen

Op grond van bovenstaande paragrafen is helder geworden uit welke theorie de RNR-beginselen zijn ontstaan, wat de RNR-beginselen inhouden en wat de meerwaarde en beperkingen van de RNR-beginselen zijn. Dan volgt nu een opsomming van manieren waarop de toezichthouders de RNR-beginselen kunnen toepassen, zodat zij effectief werken aan recidivevermindering.

1. Het risicobeginsel kan worden toegepast door gebruik te maken van een risicotaxatie-instrument waarin de relevante criminogene factoren zijn opgenomen, zodat het recidiverisico en criminogene factoren worden vastgesteld. Vervolgens kan de inzet van de reclassering worden afgestemd op de hoogte van het recidiverisico.
2. Het behoeftebeginsel kan worden toegepast door het plan van aanpak te baseren op de uitkomsten van het risicotaxatie-instrument. Op die manier worden de veranderbare criminogene factoren centraal gesteld.

3. In cliëntgesprekken moeten de veranderbare criminogene factoren het onderwerp van gesprek zijn.
4. Het toepassen van het algemene responsiviteitsbeginsel omvat het gebruik maken van cognitief gedragsmatige technieken in cliëntcontact, de inzet van justitiële interventies en behandelingen gebaseerd op de cognitief gedragsmatige aanpak.

Voor toezichthouders in Nederland betekent dit het volgende; zij maken gebruik van de RISC om het recidiverisico en de criminogene factoren vast te stellen. Zij baseren hun toezichtplan op de uitkomsten van de RISC, zodat de intensiteit van de aanpak wordt gekoppeld aan de hoogte van het recidiverisico en de doelen gericht zijn op de veranderbare criminogene factoren. In cliëntgesprekken horen de doelen (gebaseerd op de veranderbare criminogene factoren) centraal te staan. Tot slot worden door de inzet van cognitief gedragsmatige technieken in cliëntgesprekken, justitiële interventies en behandelingen die gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak het algemene responsiviteitsbeginsel toegepast. Wanneer zij bovengenoemde punten in de praktijk brengen, worden de drie RNR-beginselen toegepast, hetgeen bewezen effectief bijdraagt aan recidivevermindering.

Bevorderende en belemmerende factoren bij de toepassing van de RNR-beginselen

De methoden en technieken van de Nederlandse reclasseringspraktijk zijn sinds de jaren 2000 gebaseerd op de RNR-beginselen. Zoals beschreven in hoofdstuk 1 zijn er toch vermoedens dat de RNR-beginselen niet altijd worden toegepast door reclasseringswerkers. In de literatuur is derhalve gezocht naar bevorderende en belemmerende factoren. Hieruit is gebleken dat het management een grote rol speelt in het bevorderen van de toepassing van de RNR-beginselen door haar medewerkers. Het management kan de toepassing van de RNR-beginselen bevorderen middels het organiseren van trainingen en opfriscursussen gericht op de RNR-beginselen. Tevens dient het management structureel te monitoren hoe haar medewerkers de RNR-beginselen toepassen in de praktijk en hen te voorzien van feedback. Dit laatste betekent medewerkers vertellen wat ze goed, maar ook beter kunnen doen in de toepassing van de RNR-beginselen.

Ook zijn er belemmerende factoren beschreven in de literatuur. In de eerste plaats is er een externe factor in de vorm van rechters die de toepassing van de RNR-beginselen kunnen belemmeren, door hier geen rekening te houden bij de strafoplegging. Intern zullen trainingen die louter gericht zijn op instructieniveau, de toepassing van de RNR-beginselen belemmeren. Reclasseringswerkers moeten niet alleen getraind worden in het toepassen, maar ook in het wetenschappelijk bewijs van de RNR-beginselen. Tot slot zijn er nog twee belemmerende factoren die in de denkpatronen van de reclasseringswerker gelegen zijn. Wanneer een reclasseringswerker van mening is dat zijn/haar casus een uitzondering op de regel is, kan dit ervoor zorgen dat hij/zij de RNR-beginselen niet toepast. Tot slot kan het professioneel oordeel een belemmering vormen. Wanneer de reclasseringswerker overtuigt is van zijn/haar visie, ligt een confirmation bias op de loer, waarbij de reclasseringswerker niet meer open staat voor informatie die niet in lijn is met zijn visie.

Concluderend kan worden gesteld dat de literatuur voldoende aanknopingspunten biedt voor toezichthouders om de RNR-beginselen toe te passen in de praktijk. Het is aan de toezichthouder middels de RISC het risico in te schatten en de intensiteit van de aanpak hierop af te stemmen, om elk toezichtplan te baseren op de RISC, het plan van aanpak te richten op de veranderbare criminogene factoren, deze centraal te stellen in het cliëntcontact en cognitief gedragsmatige technieken in te zetten. Naast de inzet van de toezichthouders is duidelijk geworden dat het management een belangrijke ondersteunende, faciliterende en controlerende rol heeft bij het bevorderen van de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders. Het effectief werken aan recidivevermindering middels het toepassen van RNR-beginselen vraagt derhalve inzet van de toezichthouders én het management.

3.8 Operationaliseringsschema

Het theoretisch kader sluit af met een schematische uitwerking van het kernbegrip vertaald naar dimensies, topics en indicatoren. Onderstaand schema vormt de basis voor empirisch onderzoek: de interviewvragen en het beoordelingsschema van de toezichtplannen.

Kernbegrip	Dimensies	Topics	Indicatoren
Toepassing van de RNR-beginselen	Risicobeginsel	Risicotaxatie-instrument	Vaststelling recidiverisico middels RISC
		Intensiteit plan van aanpak is afgestemd op het recidiverisico	Toezichtplan: toezichtniveau is overeenkomstig recidiverisico uit de RISC ⁷
	Behoeftbeginsel	Criminogene factoren	Vaststelling potentiële criminogene factoren middels RISC
			Toezichtplan: doelen zijn gebaseerd op de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC⁸ Toezichtplan: de ingezette interventies zijn gebaseerd op de vastgestelde veranderbare

⁷ Op basis van de RISC wordt het recidiverisico laag, gemiddeld of hoog ingeschat. De 3RO kent drie toezichtniveaus: 1, 2, 3. Toezichtniveau 1 is gekoppeld aan een laag recidiverisico, niveau 2 aan een gemiddeld recidiverisico en niveau 3 aan een hoog recidiverisico. Het toezichtniveau zoals vermeld in het toezichtplan wordt vergeleken met de inschatting van het recidiverisico vastgesteld middels de RISC.

⁸ De doelen uit het toezichtplan worden vergeleken met de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC. Op deze manier wordt gemeten of de vastgestelde criminogene factoren uit de RISC worden overgenomen in het toezichtplan.

Algemene responsiviteitsbeginsel	Cognitief gedragsmatige technieken	criminogene factoren uit de RISC⁹ Cliëntgesprekken richten op doelen (uit het toezichtplan) Toezichtplan: inzetten justitiële interventies¹⁰ Externe behandelingen zijn gebaseerd op cognitief gedragsmatige aanpak¹¹ Cliëntgesprekken richten op relatie tussen denken en gedrag van cliënt Clientgesprekken richten op pro-criminele houding Training gevolgd gericht op toepassing RNR-beginselen Training gevolgd gericht op effectiviteit en empirisch bewijs RNR-beginselen Geen afname van RISC (casus als uitzondering beschouwen) Afwijken van RISC (door overtuiging professionele oordeel) Training organiseren gericht op toepassing RNR-beginselen Opfriscursussen organiseren gericht op toepassing RNR-beginselen Structurele monitoring toepassing RNR-beginselen middels caseload- en kwaliteitsgesprekken Structurele feedback toepassing RNR-beginselen middels caseload- en kwaliteitsgesprekken
Kennis van toezichthouders	Kennis over wijzen van toepassing RNR-beginselen Kennis effect en empirisch bewijs RNR-beginselen	
Belemmeringen bij toezichthouders	Belemmerende factoren	
Ondersteuning door het management	Bevorderende factoren	

⁹ De interventies die staan beschreven in het toezichtplan worden vergeleken met de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC. Er wordt gekeken middels welke interventie er wordt gewerkt aan het verminderen van de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC. Er wordt niet gekeken naar hoe de interventie inhoudelijk wordt vormgegeven.

¹⁰ Alle Justitiële Interventies die door 3RO worden gegeven zijn gebaseerd op een cognitief gedragsmatige aanpak

¹¹ Onderzoeker heeft geen zicht op welke behandelingen zijn gebaseerd op een cognitief gedragsmatige aanpak. Getoetst wordt of de toezichthouders weten dat behandelingen die hierop gebaseerd zijn effectief bijdragen aan recidivevermindering en hier rekening mee houden bij hun verwijzing.

4. Onderzoekresultaten empirisch onderzoek

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de empirische hoofdvraag: Wat is de feitelijke situatie ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering? Om deze vraag te kunnen beantwoorden is empirisch onderzoek verricht in de vorm van interviews en dossieronderzoek gericht op de toepassing van de RNR-beginselen door toezichthouders. Dit betekent dat twaalf toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering zijn geïnterviewd en twaalf toezichtplannen zijn onderzocht. In dit onderzoek is de keuze gemaakt om de uitkomsten van het dossieronderzoek¹² geen onderdeel te laten zijn van de interviews, om te voorkomen dat de respondenten zich mogelijk gecontroleerd en/of gecorrigeerd zouden voelen. De uitkomsten van beide onderzoeksmethoden worden in dit hoofdstuk gezamenlijk gepresenteerd om zichtbaar te kunnen maken of de informatie die naar voren is gekomen uit de interviews is bevestigd in het dossieronderzoek.

Aan de hand van onderstaande empirische deelvragen worden de resultaten van het empirisch onderzoek beschreven:

- Wat is er bij de toezichthouders bekend over de meerwaarde van de RNR-beginselen?
- Wat is er bij de toezichthouders bekend over de wijze waarop zij de RNR-beginselen kunnen toepassen in de praktijk?
- Op welke wijze komen de RNR-beginselen aan de orde in het handelen van toezichthouders?
- Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren om de RNR-beginselen toe te passen volgens toezichthouders?

4.2 Kennis over de meerwaarde van de RNR-beginselen

4.2.1 Training over het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen

Bij de respondenten is getoetst of zij een training hebben gevolgd over het effect en het empirisch bewijs van de RNR-beginselen. Van de twaalf respondenten geven er twee aan dat zij in een training hebben gehoord over het effect en het empirisch bewijs van de RNR-beginselen. De RISC-training en trainingen in het kader van de opleiding tot gedragstrainer worden hierbij genoemd. De overige tien respondenten geven aan geen trainingen te hebben gevolgd op dit vlak. Acht van de twaalf respondenten kunnen niet benoemen wat het effect en/of empirisch bewijs van de RNR-beginselen is. Door de overige vier respondenten wordt benoemd dat behandelingen/interventies alleen effectief zijn als deze zijn gebaseerd op de RNR-beginselen, het toepassen van de RNR-beginselen noodzakelijk is om effectief te werken aan recidive en er empirisch bewijs is voor de RNR-beginselen.

4.2.2 Meerwaarde van de RNR-beginselen

Elf respondenten benoemen dat het toepassen van de RNR-beginselen een meerwaarde heeft. Zij geven aan dat het hen ondersteunt bij het inschatten van de risico's en het bepalen van de inzet, het geeft richting en maakt duidelijk welke criminogene factoren centraal moeten staan.

¹² Zie bijlage VI voor de uitkomsten van het dossieronderzoek.

Tevens vertellen de respondenten dat zij op deze manier bewust en direct werken aan criminogene factoren en delictgedrag, het professionele oordeel getoetst kan worden aan de wetenschap en het geeft inzicht in welke factoren samenhangen met delinquent gedrag. De respondent die geen meerwaarde wist te benoemen gaf niet aan dat hij geen meerwaarde zag, maar zich daar eerst in moest verdiepen alvorens hij antwoord kon geven.

4.3 Kennis over de wijzen van toepassing van de RNR-beginselen

4.3.1 Training over de toepassing van de RNR-beginselen

Om iets te kunnen toepassen, moet je beschikken over kennis hoe je dit kunt doen. Derhalve is aan de respondenten gevraagd of zij een training hebben gevolgd over de toepassing van de RNR-beginselen. Vijf respondenten geven aan geen training te hebben gevolgd gericht op de toepassing van de RNR-beginselen. De overige zeven respondenten benoemen de volgende trainingen: introductie reclasseringswerk (5x), toezichtvaardigheden (2x), adviesvaardigheden (1x), RISC-training (1x), SSA-training¹³ (1x) en risicomangement (1x).

4.3.2 Kennis over de wijzen van toepassing van de RNR-beginselen

Vervolgens is getoetst over welke kennis de respondenten beschikken ten aanzien van de wijzen van toepassing van de RNR-beginselen. Alle respondenten konden benoemen wat het risico- en behoeftebeginsel inhouden. Zo vertelde een van hen dat het RNR-model uitgebreid is behandeld gedurende haar hbo-opleiding en op basis daarvan wist zij te vertellen dat het gaat om het wie, wat en hoe. Een andere respondent refereerde aan het boek 'Werken in gedwongen kader: Methodiek voor het forensisch sociaal werk' (Menger, Krechtig, & Bosker, 2018). Ter voorbereiding op de training introductie reclasseringswerk had ze bepaalde paragrafen moeten lezen en deze gingen over de toepassing van het RNR-model. Samengevat vertelden de respondenten dat het gaat om: het inschatten van het recidiverisico middels de RISC, je richten op criminogene factoren en methodisch werken aan recidivevermindering. Wanneer het ging om het algemene responsiviteitsbeginsel spraken meerdere respondenten over het aansluiten bij de cliënt. Hiermee doelden zij op specifieke responsiviteit. Geen enkele respondent wist de betekenis van het algemene responsiviteitsbeginsel te vertellen.

4.4 Toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders

4.4.1 Het risicobeginsel

Het recidiverisico vaststellen middels de RISC

In de literatuur wordt beschreven dat het risico moet worden ingeschat middels een risicotaxatie-instrument. Aan alle respondenten is derhalve gevraagd in hoeverre zij gebruik maken van de RISC bij het vaststellen van het recidiverisico. Alle respondenten geven aan de RISC als risicotaxatie-instrument te gebruiken om het recidiverisico vast te stellen. In veel gevallen raadplegen zij het adviesrapport wat voorafgaand aan het toezicht is geschreven door een adviseur. Wanneer er geen adviesrapport voorhanden is (wat volgens de respondenten nauwelijks voorkomt), wordt aangegeven dat de respondent zelf een RISC afneemt.

¹³ Een verdiepend instrument binnen de RISC gericht op zedenproblematiek.

Binnen de 3RO is het beleid sinds 2020 om in het kader van verslagen aan de opdrachtgever en evaluaties ook de RISC te gebruiken. Het systeem is daarop aangepast en ingericht. De respondenten geven aan de RISC in deze gevallen te gebruiken. Een van de respondenten verteld hierover het volgende; *“ja, ik heb in het begin gedacht van hé, maar misschien gaat het voorbij aan ons professioneel oordeel. Alleen is inmiddels wel bewezen dat eigenlijk als je die deelgebieden op basis van de RISC zo afgaat en invult, dat die gegevens en de uitkomsten betrouwbaarder zijn dan het klinische beeld/ professioneel oordeel van ons”* (R1). Middels dossieronderzoek is getoetst of in de twaalf ad random gekozen casussen risicotaxatie middels de RISC aanwezig was en dit bleek het geval. Hierbij is gekeken naar de meest recente RISC onder hetzelfde parketnummer als het toezicht. Van de twaalf RISCen waren er zeven afgenomen door een toezichthouder (in het kader van een verslag of actualiseren van de RISC) en vijf door een adviseur in het kader van een adviesrapport.

Welke onderdelen van de RISC worden ingevuld

Binnen de 3RO is het beleid om minimaal de kernvragen en de OxRec in te vullen. Derhalve is gevraagd aan de respondenten welke onderdelen van de RISC zij invullen. Bij het invullen van de RISC geven de respondenten unaniem aan de roze vragen in te vullen (de zogeheten kernvragen + OxRec). Meerdere respondenten zeggen zich bewust te zijn van de overige vragen, echter wordt door twee van hen de factor tijd genoemd als reden waarom zij zich in de meeste gevallen beperken tot de kernvragen + OxRec. Als uitzondering werden door meerdere respondenten zedenzaken genoemd. Daarvoor is in de RISC een aanvullend en verdiepend instrument opgenomen, specifiek gericht op deze delicten. Uit het dossieronderzoek is gebleken dat de RISCen, vijf in totaal, die zijn afgenomen door de adviseurs allen volledig waren ingevuld (kernvragen + OxRec). Twee van de zeven RISCen die waren afgenomen door een toezichthouder waren niet volledig. Bij een RISC was de OxRec niet volledig ingevuld en bij de andere RISC waren de kernvragen over de houding van de cliënt niet ingevuld. Uit beide RISCen kon onderzoeker niet opmaken wat de reden was van het niet volledig invullen van de RISC.

Overwegingen van toezichthouders voor het gebruik van de RISC

Omdat voorliggend onderzoek gericht is op het handelen en overwegingen van de toezichthouders ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen, is gevraagd naar waarom de respondenten bepaalde keuzes maken. Er zijn verschillende redenen benoemd door de respondenten waarom zij de RISC raadplegen in de vorm van een adviesrapport of zelf afnemen (als er geen adviesrapport ligt of in het kader van verslagen). Enerzijds worden externe stimulansen genoemd zoals het registratiesysteem wat het sinds 2020 mogelijk maakt om verslagen te schrijven op basis van een RISC en de interne beleidsafspraken dat een RISC niet ouder mag zijn dan een jaar. Anderzijds worden er meerdere inhoudelijke argumenten genoemd: de RISC zou een leidraad zijn, op basis van de wetenschap inzicht geven in de criminogene factoren en het recidiverisico, het voorkomt blinde vlekken en de RISC zou betrouwbaarder zijn dan sec het professionele oordeel. Alle respondenten geven aan zich er bewust van te zijn dat het professionele oordeel een rol speelt bij het lezen van de RISC (in het kader van het adviesrapport) of het afnemen van de RISC.

Het professionele oordeel wordt door geen van de respondenten als iets negatiefs gezien: zij zijn de ogen en oren, zij zien en spreken de cliënt en sommige van hen hebben geruime ervaring in het reclasseringswerk. Hierdoor herkennen zij bepaalde situaties en bepaald cliëntgedrag. De respondenten geven aan dat zij op grond van het professionele oordeel kunnen afwijken van de RISC. Dit wordt nader toegelicht in de volgende alinea.

Bepaling van het toezichtniveau

Volgens het risicobeginsel dient de intensiteit van de inzet afgestemd te zijn op de hoogte van het recidiverisico. Door vier respondenten is verteld dat het in hun team (twee van de vier teams in totaal) beleid is om cliënten standaard de eerste zes weken in niveau 3 te plaatsen. Dit wordt gedaan in het kader van kennismaken en het opstarten van het toezicht. Bij één respondent speelt de RISC om die reden geen enkele rol bij het inschalen van het toezichtniveau. Zij plaatst namelijk elk toezicht standaard de eerste zes weken in niveau 3, ongeacht het recidiverisico. Bij de overige elf respondenten speelt de RISC wel een rol bij het bepalen van het toezichtniveau, maar aanvullend ook het professionele oordeel. Zij geven aan dat zij hun oordeel baseren op de wens van de cliënt, de risicosignalen die zij zien en horen en in cliëntgesprekken, het strafrechtelijk kader, het delict en informatie van ketenpartners. Op deze manier, zo geven de respondenten aan, proberen zij een beeld te schetsen van de huidige situatie van de cliënt. Zij geven aan dat de RISC namelijk in veel gevallen is verouderd, omdat een adviesrapport enkele maanden voorafgaand aan de rechtszitting is geschreven. In de tussenliggende periode kan de cliënt bijvoorbeeld zijn woning zijn kwijtgeraakt wegens schulden. Elf respondenten geven op grond daarvan aan dat zij afwijken van de RISC als het aankomt op het bepalen van het toezichtniveau (wanneer de huidige situatie niet meer overeenkomt met de informatie uit de RISC). Ter illustratie het volgende voorbeeld: *“soms komt er bij de RISC laag uit, terwijl ik toch wel signalen krijg dat er een hoog risico is, bijvoorbeeld omdat dat er toch op dat moment sprake is van meer middelengebruik. Of als iemand dakloos is, vind ik het ook weer een ander verhaal, dan is er toch weer een stuk minder stabiliteit en ook afhankelijk van het delict natuurlijk waarvoor iemand in beeld is. Maar dat zijn allemaal wel dingen die je meeweegt, hoe het op dat moment is”* (R10). Elf respondenten geven dus aan dat de actuele situatie en risico's, die zij inschatten op basis van het professionele oordeel, redenen kunnen zijn om af te wijken van de RISC. Geen van de respondenten heeft verteld dat veranderende omstandigheden en risico's direct aanleiding geven om een nieuwe RISC af te nemen, zeker als de RISC nog niet ouder is dan een jaar. Drie respondenten vertellen namelijk dat het interne beleid stelt dat een RISC maximaal een jaar oud mag zijn. Twee andere respondenten geven aan dat tijdgebrek ook een rol speelt. Een nieuwe RISC afnemen kost namelijk tijd en meerdere respondenten hebben aangegeven dat zij bij de start van een nieuw toezicht hun handen vol hebben. Daarbij worden werkzaamheden genoemd als: contact leggen met ketenpartners, de cliënt leren kennen, het toezichtplan opstellen, invulling geven aan de bijzondere voorwaarden, aanmeldingen verzorgen, afnemen van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en methodieken inzetten. Al met al lijkt het direct afnemen van een nieuwe RISC dus geen prioriteit te hebben.

In vijf van de twaalf dossiers bleek het toezichtniveau niet overeen te komen met de meest recente risico inschatting middels de RISC. In twee van deze gevallen was het recidiverisico hoog en het toezicht ingeschaald in niveau 2. In de andere drie gevallen was het recidiverisico laag en het toezicht ingeschaald in niveau 2.

4.4.2 Het behoeftebeginsel

Vaststelling van de criminogene factoren

Om effectief te werken aan recidivevermindering is gebleken dat het noodzakelijk is om te focussen op de veranderbare criminogene factoren, die vastgesteld dienen te worden middels een valide instrument. Door alle respondenten wordt de RISC gebruikt om de criminogene factoren vast te stellen. De RISC wordt echter niet als enige informatiebron gehanteerd. Unaniem vinden de respondenten de informatie die naar voren komt uit cliëntgesprekken zwaarwegend. Op basis van de cliëntgesprekken krijgen de respondenten namelijk zicht op de actuele situatie, actuele risico's en de leefgebieden die de cliënt als problematisch ervaart. De actuele situatie en risico's, die de respondenten inschatten op basis van het professionele oordeel, worden dan ook als reden genoemd om af te wijken van de vastgestelde criminogene factoren uit de RISC. In de praktijk kan het namelijk zo zijn dat ten tijde van het adviesrapport de cliënt wegens een langdurige detentie abstinent van middelen was, maar bij de start van het toezicht, eenmaal buiten detentie, weer harddrugs gebruikt. Ook in deze situaties nemen de respondenten niet direct een nieuwe RISC af om dezelfde redenen die beschreven staan in de vorige paragraaf (bepaling van het toezichtniveau). In het dossieronderzoek is naar voren gekomen dat in drie van de twaalf zaken die zijn gescreend niet alle factoren zijn gescoord (criminogeen: direct, indirect of mogelijk). Dit betroffen allen RISCen die zijn afgenomen door een toezichthouder. In een van deze casussen was alleen bij het leefgebied relatie niet aangegeven of het een criminogene factor betrof. In de andere twee casussen was bij geen enkel dynamisch leefgebied (huisvesting, dagbesteding, financiën, relatie, sociaal netwerk, middelen, psychosociaal functioneren en houding) aangegeven of het al dan niet een criminogene factor betrof.

Bepaling van de doelen in het toezichtplan

De vastgestelde criminogene factoren zouden vervolgens de basis moeten vormen voor de doelen uit het plan van aanpak. Alle respondenten hebben aangegeven de doelen te baseren op de vastgestelde criminogene factoren uit de RISC. Uit de interviews is tevens naar voren gekomen dat de respondenten de input van de cliënt wederom van belang achten. Op die manier wensen de respondenten inzicht te krijgen in de actuele situatie, risico's en de wensen/behoefte van de cliënt, zodat overeenstemming aangaande de doelen wordt bereikt. Twee respondenten gebruiken hiervoor de Risicospiegel. Dit is een kaartspel ontwikkeld door de 3RO, hetgeen de leefgebieden visueel maakt en inzicht geeft welke leefgebieden de cliënt als risicovol in relatie tot delictgedrag beschouwd (Basistool Strafrechtketen, z.d.). Ook bij dit onderdeel worden de actuele situatie en risico's genoemd als reden om af te wijken van de RISC. In twee van de twaalf toezichtplannen kwamen de doelen niet 100% overeen met de vastgestelde criminogene factoren uit de RISC. In het ene geval kwamen de doelen voor 75% overeen en in het andere geval voor 50%. In de ene casus was geen doel aangemaakt voor de criminogene factor financiën en in de andere casus ontbrak een doel voor de criminogene factor sociaal netwerk.

Bepaling van de interventies

De respondenten geven aan dat het vonnis (de bijzondere voorwaarden), waarbij ervan uit wordt gegaan dat deze zijn gebaseerd op de RISC, leidend is. Dat is immers hun opdracht. Aanvullend geven de respondenten aan dat zij kijken naar de actuele situatie en bij een heel pakket aan voorwaarden prioriteren zij in volgorde van noodzakelijkheid. Als voorbeeld wordt gegeven: *“Als iemand training, klinisch en beschermd wonen heeft, begin ik met klinisch en kijk ik vanuit daar verder”* (R6). Ten aanzien van het vonnis geven de respondenten aan nauwelijks af te wijken van de bijzondere voorwaarden en daarin gestelde interventies. Uitzonderingen die worden genoemd zijn interventies bij instellingen die geen contract hebben met Justitie (deze instellingen zijn namelijk niet gericht op de forensische doelgroep) of een vonnis met daarin een behandelverplichting gericht op cannabisproblematiek, terwijl cliënt 42 maanden in detentie heeft gezeten, de Cognitieve Vaardigheidstraining heeft gevolgd en abstinente is. Om zijn abstinentie aan te tonen voert hij eenmaal uit detentie tweewekelijks urinecontroles uit. In beide voorbeelden geven de respondenten aan te zoeken naar oplossingen. Zo is de ene respondent op zoek gegaan naar een soortgelijke instelling die wél gecontracteerd is en heeft de andere respondent overleg gezocht met de opdrachtgever in het kader van toestemming om geen behandeling in te zetten gericht op cannabisgebruik. Ten aanzien van de interventies kwam in het dossieronderzoek hetzelfde beeld naar voren als bij de bepaling van de doelen. In twee van de twaalf casussen (dit betroffen andere casussen dan in de hierboven genoemde voorbeelden) konden niet alle interventies worden herleid naar de vastgestelde criminogene factoren. Daarbij moet worden opgemerkt dat in een van deze casussen een van de interventies die niet herleidbaar was naar de RISC wel was opgenomen in het vonnis. Met andere woorden: de toezichthouder heeft hiermee uitvoering gegeven aan de opdracht.

Bespreekbaar maken van de doelen met de cliënt

Effectief werken aan recidivevermindering betekent de doelen baseren op de vastgestelde criminogene factoren en deze centraal stellen in de cliëntgesprekken. Alle respondenten geven aan dat de doelen uit het toezichtplan leidend zijn in de meldplichtgesprekken. Er komen meerdere voorbeelden aan bod: de ene respondent neemt het toezichtplan elk meldplichtgesprek mee als geheugensteuntje. Een andere respondent heeft aangegeven voor elk meldplichtgesprek de registratie van het laatste gesprek te lezen en op basis daarvan bepaalde zaken bespreekbaar te maken. Ook wordt verteld door een van de respondenten dat hij zijn laptop meeneemt naar het gesprek en aan de hand van de doelen in het registratiesysteem het gesprek vormgeeft. Aanvullend geven de respondenten aan maatwerk te leveren: het ene doel krijgt soms wat meer aandacht dan het andere doel, omdat de situatie daarom vraagt.

4.4.3 Het algemene responsiviteitsbeginsel

Verwijzing naar justitiële interventies

Daar alle justitiële interventies van de 3RO gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak, is onderzocht in hoeverre respondenten deze inzetten, ook al zijn ze niet opgelegd door de opdrachtgever. De reacties hierover waren wisselend. Bij twee respondenten heeft het niet inzetten van justitiële interventies te maken met geringe werkervaring en gebrek aan kennis over de mogelijkheid

hiervan. Drie respondenten geven aan dat het ligt aan de cliënten die zij in hun caseload hebben, waarbij veelal sprake is van een flinke hoeveelheid aan bijzondere voorwaarden. In deze gevallen is behandeling vrijwel altijd een onderdeel van de voorwaarden en komt het cognitief gedragsmatige aspect hier al aan bod. De respondenten die een justitiële interventie wel eens inzetten geven aan de motivatie van de cliënt een zwaarwegende factor te vinden. Met andere woorden: een cliënt moet wel willen, anders wordt de meerwaarde niet gezien. Inhoudelijke overwegingen van de respondenten om een justitiële interventie wel in te zetten zijn: het aanleren van nieuw gedrag, het vergroten van inzicht en bepaalde onderwerpen grondiger aanpakken. Tot slot geeft een respondent aan een justitiële interventie soms in te zetten als zijnde wisselgeld. *“Als iemand gebruikt op een beschermde woonvorm terwijl dat niet mag, dan zet ik soms in op een J.I. in de hoop dat hij/zij daar leert over de functie van het gebruik in plaats van het toezicht direct terug te sturen”* (R3). Uit het dossieronderzoek bleek dat in geen van de toezichtplannen een justitiële interventie was opgenomen.

Inzet van behandelingen die gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak

Uit onderzoek is gebleken dat interventies die gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak effectiever zijn, dan interventies die dat niet zijn. Derhalve is gevraagd in hoeverre de respondenten bij het verwijzen naar behandeling rekening houden met dit gegeven. Meerdere respondenten hebben gevraagd om een nadere toelichting van het begrip cognitief gedragsmatige aanpak. Twee respondenten geven aan dat het zorgaanbod beperkt is, dus de vraag is in hoeverre daar in de praktijk rekening mee kan worden gehouden. Een van hen vult daarop aan dat hij van mening is dat het niet aan hem is om zich inhoudelijk te bemoeien met de behandeling. Respondenten die er wel rekening mee houden (80%) doen dit naar eigen zeggen omdat aandacht voor denkpatronen essentieel is voor gedragsverandering. Manieren waarop dit wordt gedaan: door te vragen bij de aanmelding om een delictketenanalyse af te nemen en een signaleringsplan op te stellen of te verwijzen naar instelling waarvan de respondent weet dat er cognitief gedragsmatig wordt gewerkt (zoals Novadic-Kentron).

Aandacht voor de relatie tussen denken en gedrag in cliëntgesprekken

Ook een reclasseringswerker is effectiever wanneer hij/zij cognitief gedragsmatige technieken hanteert in de cliëntgesprekken. Een manier om dat te doen is door aandacht te hebben voor de relatie tussen denken en gedrag. Aan de respondenten is daarom gevraagd in hoeverre zij hier aandacht aan besteden in hun cliëntgesprekken. Van de twaalf respondenten bespreken elf respondenten structureel de relatie tussen denken en gedrag. Manieren waarop dit wordt gedaan: spiegelen, reflectie, een voor- en nadelen analyse, bespreken van alternatief gedrag en door aandacht te hebben voor de denkpatronen, gevoelsbeleving, stemming en omstandigheden voorafgaand aan het delict. De motivatie om dit te doen is eenduidig: het is gericht op het vergroten van zelfinzicht en gedragsverandering. Meerdere respondenten geven aanvullend aan dat ze de cliënt willen laten zien dat hij/zij invloed heeft op zijn denken en daarmee zijn gedrag. Een respondent vertelt dat hij recent de RINO-opleiding forensisch psychiatrisch werken heeft gevolgd waarin niet alleen dit onderdeel, maar ook andere RNR-beginselen uitgebreid aan bod komen.

Door een andere respondent wordt de masteropleiding Forensisch Sociale Professional benoemd. De enige respondent die dit niet bewust doet, geeft aan wel het delict te bespreken en het feitelijke gedrag, maar weinig aandacht te hebben voor de denkpatronen die daaraan voorafgaan. Deze respondent is nog niet zo lang werkzaam bij de verslavingsreclassering en was zich onvoldoende bewust van de relatie tussen denken en gedrag.

Bespreekbaar maken van de pro-criminele houding van de cliënt
Ook het bespreekbaar maken van de pro-criminele houding is een manier om cognitief gedragsmatig te werken. Alle respondenten geven aan de pro-criminele houding bespreekbaar te maken. Wijzen waarop dit wordt gedaan komen deels overeen met het vorige topic: middels spiegelen, een voor- en nadelenanalyse en door te normeren en te onderbouwen waarom de respondent dit doet. Respondenten geven aan maatwerk te leveren; bij de ene cliënt worden dingen soms met een grapje gezegd, bij de ander op een confronterende en directe wijze. Dit is afhankelijk van de ernst van de uitspraken en de werkrelatie op dat moment. Verschillende respondenten geven aan dat de delictbespreking een goede aanleiding is om inzicht te krijgen op de pro-criminele houding van de cliënt. Dan wordt namelijk duidelijk of de cliënt het delict mogelijk ontkent, of hij/zij spijt heeft, empathie heeft voor de slachtoffers etc. Deze informatie geeft vervolgens aanknopingspunten om verder op door te gaan. De uitkomsten van het dossieronderzoek komen ten aanzien van dit onderwerp volledig overeen met de uitkomsten van de interviews. In alle toezichtplannen was een doel opgenomen gericht op de pro-criminele houding van de cliënt.

4.5 Bevorderende en belemmerende factoren

Zoals beschreven in het theoretisch kader heeft het management een ondersteunende, faciliterende en monitorende rol als het gaat om de toepassing van de RNR-beginselen. Zij kunnen de toepassing van de RNR-beginselen van reclasseringswerkers op verschillende manieren bevorderen.

4.5.1 Bevorderende factoren

Training

Een van de manieren waarop het management de toepassing van de RNR-beginselen kan bevorderen is middels het organiseren van trainingen gericht op de toepassing van de RNR-beginselen. Het merendeel van de respondenten, negen om precies te zijn, geeft aan dat er door het management verslavingsreclassering niet specifiek trainingen worden aangeboden gericht op de toepassing van de RNR-beginselen. De overige respondenten vertellen dat de Reclasseringsacademie (het opleidingsinstituut van de 3RO) in haar trainingen wel aandacht heeft voor methodisch werken gebaseerd op het RNR-model (zie paragraaf 4.2.1 voor welke trainingen dit zijn volgens de respondenten).

Opfriscursussen

Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat eenmalig een training aanbieden niet afdoende is, maar dat er ook opfriscursussen gericht op de toepassing van de RNR-beginselen moeten worden georganiseerd. Het management verslavingsreclassering organiseert volgens tien respondenten geen opfriscursussen gericht op de toepassing van de RNR-beginselen.

Door twee respondenten wordt de training risicomanagement benoemd. Een van de respondenten verteld hierover dat meerdere toezichthouders hebben aangegeven dat zij niet wisten hoe de RISC ingevuld zou moeten worden. Vervolgens is de training risicomanagement door de Reclasseringsacademie facultatief aangeboden om de toezichthouders hierin te trainen.

Structurele monitoring

Naast het aanbieden van trainingen dient de toepassing van de RNR-beginselen ook structureel te worden gemonitord door het management. Binnen de verslavingsreclassering worden caseload- en kwaliteitsgesprekken met de reclasseringswerkers gevoerd. De caseloadgesprekken worden gevoerd door de unitmanager waarbij de focus ligt op de kwantiteit (productiecijfers). De kwaliteitsgesprekken worden gevoerd door team kwaliteit en beleid. Aan de hand van minimaal een casus wordt gekeken naar de inhoud en de kwaliteit. Vijf respondenten ervaren dat de toepassing van de RNR-beginselen in zowel het caseload- als het kwaliteitsgesprek structureel wordt gemonitord. Dit gebeurt volgens de respondenten middels het stellen van kritische vragen over het toezichtniveau, de inzet van de bijzondere voorwaarden en de inzet in relatie tot het recidiverisico. Volgens een respondent komt het in beide gesprekken niet aan bod. De overige zes respondenten geven aan dat dit alleen wordt gemonitord in de kwaliteitsgesprekken.

Structurele feedback

Het management dient niet alleen structureel te monitoren, maar hoort hun medewerkers ook te voorzien van feedback als het gaat om de toepassing van de RNR-beginselen. Elf respondenten ervaren dat zij in de kwaliteitsgesprekken feedback krijgen op de toepassing van de RNR-beginselen. Een van hen geeft aan dat hij het jammer vindt dat deze feedback is gebaseerd op het registratiesysteem en het verhaal van reclasseringswerker. Liever zou hij zien dat het management meekijkt met cliëntgesprekken, want daar gebeurt immers het echte werk. De twaalfde respondent, die tevens heeft aangegeven geen structurele monitoring te ervaren in de caseload- en/of kwaliteitsgesprekken, is van mening alleen feedback te krijgen op aanvraag. Vijf respondenten geven expliciet aan dat er in de caseloadgesprekken geen aandacht is voor de RNR-beginselen en zij geen feedback krijgen over de toepassing ervan. Volgens zes respondenten zijn de caseloadgesprekken meer gericht op productiecijfers en wordt er minder inhoudelijk en diepgaand ingegaan op de RNR-beginselen.

4.5.2 Belemmerende factoren

In de literatuur zijn er twee belemmerende factoren gevonden die zijn gelegen in de reclasseringswerker, te weten: de eigen casus als uitzondering beschouwen, waardoor er geen RISC wordt afgenomen en afwijken van de RISC, omdat de reclasseringswerker overtuigd is van het professionele oordeel.

Geen afname van de RISC

Door geen van de respondenten is benoemd dat een casus als uitzondering beschouwen een reden is om geen RISC af te nemen.

Afwijken van de RISC op grond van overtuiging van het professionele oordeel
Zoals reeds beschreven in de topics hierboven hebben de respondenten aangegeven soms af te wijken van de RISC. De overtuiging van het professionele oordeel speelt hierin volgens alle respondenten een rol.

Tot slot is aan alle respondenten gevraagd naar hoe zij het interview hebben ervaren en de reacties waren positief. Door allen werd de relevantie van het onderzoeksonderwerp erkend voor hun werkpraktijk. Meerdere respondenten gaven aan dat het interview bijdroeg aan een stukje bewustwording ten aanzien van hoe zij de RNR-beginselen toepassen en het interview hun kennis over dit onderwerp heeft verrijkt. Een van hen vond meer aandacht voor dit onderwerp (vanuit het management) van belang in het kader van effectief werken aan recidivevermindering.

4.6 Conclusie empirisch onderzoek

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met het beantwoorden van de empirische hoofdvraag: Wat is de feitelijke situatie ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering?

Kennis over de meerwaarde van de RNR-beginselen

Kennis over het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen is nauwelijks aanwezig onder de respondenten. Op een respondent na, zien alle respondenten echter wel een meerwaarde in het toepassen van de RNR-beginselen. Samenvattend wordt door hen benoemd dat werken volgens de RNR-beginselen richting en kader geeft bij het werken aan recidivevermindering.

Kennis over de wijzen van toepassing van de RNR-beginselen

Alle respondenten kunnen het risico-, en behoeftebeginsel toelichten en vertalen naar de praktijk. Dit geldt echter niet voor het algemene responsiviteitsbeginsel.

Toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders

Op basis van het empirisch onderzoek is een positief beeld ontstaan als het aankomt op de toepassing van de RNR-beginselen door de respondenten. Door alle respondenten wordt de RISC gebruikt om het recidiverisico en de criminogene factoren vast te stellen en in de meeste gevallen wordt de RISC geraadpleegd bij het bepalen van het toezichtniveau. Daarnaast hebben de respondenten aangegeven dat de vastgestelde criminogene factoren uit de RISC de basis vormen voor de doelen uit het toezichtplan en de interventies. Het toepassen van cognitief gedragsmatige technieken (door aandacht te hebben voor de relatie tussen denken en gedrag en de pro-criminele houding) bleek voor bijna alle respondenten vanzelfsprekend. Ondanks dat het merendeel van de respondenten de betekenis van het begrip cognitief gedragsmatige aanpak niet kende, verwijzen de meeste respondenten naar behandelingen die gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak. Alleen de inzet van justitiële interventies worden vaker niet dan wel ingezet door de toezichthouders.

Het beeld wat door de respondenten is geschetst in de interviews, komt op hoofdlijnen overeen met het dossieronderzoek. De twaalf dossiers bevatten allen een risicotaxatie middels de RISC (waarvan twee niet volledig waren ingevuld), in

zeven dossiers kwam het toezichtniveau overeen met de risico-inschatting uit de RISC en in negen dossiers waren alle potentiële veranderbare criminogene factoren vastgesteld middels de RISC.

De doelen en interventies kwamen in tien casussen 100% overeen met de vastgestelde criminogene factoren uit de RISC en alle twaalf de toezichtplannen hadden een doel gericht op de pro-criminele houding van de cliënt. Op slechts één onderwerp werd 100% negatief gescoord: in geen enkel toezichtplan was een justitiële interventie opgenomen.

Bevorderende en belemmerende factoren

Het algemene beeld onder de respondenten is dat het management geen trainingen en opfriscursussen gericht op de toepassing van de RNR-beginselen organiseert. De toepassing van de RNR-beginselen wordt volgens 90% van de respondenten structureel gemonitord en ontvangen zij hierover feedback in de kwaliteitsgesprekken. Monitoring en feedback middels de caseloadgesprekken wordt minder eensgezind ervaren: 40% ervaart wel structurele monitoring in deze gesprekken, maar geen feedback. De helft van de respondenten nuanceert dit laatste en geeft aan wél feedback te ontvangen in de caseloadgesprekken, echter oppervlakkig (in vergelijking met de kwaliteitsgesprekken).

In het empirisch onderzoek is een belemmerende factor waargenomen. De respondenten hebben aangegeven dat zij in bepaalde situaties afwijken van de RISC op grond van het professionele oordeel. Deze situaties leiden in de praktijk niet direct tot de afname van een nieuwe RISC. Het lijkt geen prioriteit te hebben.

5. Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding

Dit onderzoek is verricht met als voornaamste doel om inzicht te verkrijgen in de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering en hun overwegingen daarbij. Om deze doelstelling te bereiken is literatuuronderzoek verricht en de daaruit voortvloeiende bevindingen zijn vervolgens getoetst in de praktijk. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de analytische vraag: Wat zijn overeenkomsten en verschillen tussen de gewenste en feitelijke situatie ten aanzien van het toepassen van de RNR-beginselen door de toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering? Allereerst worden de overeenkomsten en verschillen en de vertaling van de onderzoeksresultaten naar de beroepspraktijk beschreven. Daarna volgen de aanbevelingen en dit hoofdstuk sluit af met een kritische beschouwing.

5.2 Overeenkomsten en verschillen ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen

5.2.1 Overeenkomsten

Als het aankomt op de daadwerkelijke uitvoering van de RNR-beginselen door de toezichthouders, kan worden gesteld dat dit op meerdere onderdelen overeenkomstig de literatuur geschiedt. Dit is een positief gegeven, daar Bonta en Andrews (2016) stellen dat de toepassing van de RNR-beginselen van positieve invloed is op het verminderen van recidive. Volgens Bonta et al. (2008) is de eerste stap het risico inschatten middels een risicotaxatie-instrument. De toezichthouders gebruiken de RISC om het recidiverisico vast te stellen en in de meeste gevallen wordt de RISC volledig ingevuld (kernvragen + OxRec). Bij het opstellen van de doelen in het toezichtplan en het bepalen van de interventies richten de toezichthouders zich op de criminogene factoren. Ook in de cliëntgesprekken richten zij zich op de criminogene factoren, door de doelen uit het toezichtplan centraal te stellen. Dit is volgens onder andere Bonta en Andrews (2016) noodzakelijk, omdat van deze factoren is bewezen dat zij in directe relatie staan tot delictgedrag. Doordat de toezichthouders zich richten op de criminogene factoren, werken zij aan recidivevermindering. Daarnaast geven de respondenten unaniem aan dat zij de inbreng van de cliënt bij de bepaling van de doelen als belangrijk onderdeel zien in het kader van het bereiken van overeenstemming. Dit is volgens Bosker et al. (2018) ook een onderdeel van werken aan recidivevermindering. Zij stellen namelijk dat het betrekken van de cliënt bij het opstellen van de doelen en “werken aan de doelen van de delinquent de motivatie kan vergroten” (p. 93). In het Good Lives Model (Ward & Stewart, 2003) draait het zelfs om de doelen van de cliënt (zie paragraaf 3.4.2 voor meer informatie). Aanvullend beschrijven Menger en Donker (2018) dat het bereiken van overeenstemming van positieve invloed is op de werkrelatie tussen de professional en de cliënt. Het belang van een goede werkrelatie en aansluiting zoeken bij de cliënt wordt tevens onderkend door Andrews et al. (2011). Volgens meerdere onderzoekers, waaronder Bonta en Andrews (2012), Bosker et al. (2018) en Hermanns (2009), vraagt het effectief werken aan gedragsverandering ook om het inzetten van cognitief gedragsmatige technieken. Dan is er namelijk zowel aandacht voor het delictgedrag alsmede de gedachten die een rol spelen bij de totstandkoming van delictgedrag.

Wanneer een cliënt hier inzicht in krijgt en leert grip te krijgen op zijn gedachten en daarmee zijn gedrag, kan gedragsverandering worden bereikt (Bosker et al., 2018). De toezichthouders passen cognitief gedragsmatige technieken en daarmee het algemene responsiviteitsbeginsel op verschillende manieren toe. Er wordt namelijk verwezen naar behandelingen die gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak en in cliëntgesprekken hebben de respondenten aandacht voor de relatie tussen denken en gedrag en de pro-criminele houding. Daarnaast is er binnen de behandelingen waarnaar verwezen wordt in veel gevallen aandacht voor het cognitief gedragsmatige aspect. Dat justitiële interventies minder worden ingezet is volgens onderzoeker daarom niet direct een probleem. Het gaat erom dat er cognitief gedragsmatig wordt gewerkt en dat lijkt op verschillende manieren te gebeuren. Opvallend is dat geen van de respondenten de betekenis wist van het algemene responsiviteitsbeginsel. Er zou gesteld kunnen worden dat de respondenten onbewust uitvoering geven aan dit beginsel. Dit leidt tot de vraag of dat kennis noodzakelijk is om iets toe te kunnen passen? Deze vraag wordt in paragraaf 5.2.2 beantwoord.

5.2.2 Verschillen

Uit het empirisch onderzoek is gebleken dat de toezichthouders afwijken van de RISC, wanneer deze volgens hun professionele oordeel niet meer actueel is, omdat de situatie en omstandigheden van de cliënt tussentijds zijn gewijzigd. Dit lijkt voor geen van de respondenten aanleiding te zijn om direct een nieuwe RISC af te nemen. Tijdgebrek, een reden die is benoemd, is volgens onderzoeker een twijfelachtig argument, daar het systeem zo is gebouwd dat informatie die nog wel actueel is, met een druk op de knop kan worden gekopieerd naar een nieuwe RISC. Het interne beleid, waarin het management stelt dat de RISC maximaal een jaar oud mag zijn, speelt ook een rol volgens meerdere respondenten. Volgens onderzoeker zou de afnamedatum van de laatste RISC echter geen rol moeten spelen bij de keuze om wel of geen nieuwe RISC af te nemen. Onderzoeker is van mening dat wanneer de toezichthouder op basis van het professionele oordeel inschat dat de huidige RISC niet meer actueel is, omdat de veranderbare criminogene factoren en/of het recidiverisico zouden zijn gewijzigd, er direct een nieuwe RISC moet worden afgenomen. Bosker en Krechtig (2018) stellen namelijk dat “een professionele inschatting (zonder instrument)” bewezen minder betrouwbaar is, dan “een gestructureerde inschatting (met instrument)” (p. 269). Ook kunnen in de huidige werkwijze van de toezichthouders denkfouten en blinde vlekken blijven bestaan (Bosker et al., 2013). Daarnaast kan ook niet met zekerheid worden gesteld dat de toezichthouders met hun huidige werkwijze in deze situaties de juiste aanpak en intensiteit inzetten. Dit is immers niet vastgesteld middels de RISC. Tot slot wordt het afwijken van de RISC op basis van het professionele oordeel door Bosker (2015) benoemd als een belemmerende factor bij de toepassing van de RNR-beginselen. Onderzoeker is derhalve van mening dat in deze situaties de toezichthouders wél direct een nieuwe RISC zouden moeten afnemen om denkfouten te voorkomen en het professionele oordeel te toetsen.

In twee teams is het beleid om cliënten standaard de eerste zes weken in niveau 3 te plaatsen. Bonta en Andrews (2016) stellen echter dat de inzet aangepast moet worden op de hoogte van het recidiverisico. Barnes (in Bosker et al., 2020) voegt daaraan toe dat de inzet in verhouding dient te staan tot het risico.

Wanneer dit niet gebeurt, kunnen cliënten het gevoel krijgen dat zij niet eerlijk worden behandeld, hetgeen zelfs kan leiden tot weerstand, aldus Sherman (in Bosker et al., 2020). De werkwijze van deze toezichthouders is echter niet gekoppeld aan het recidiverisico, maar aan contactopbouw en de inzet die het opstarten van een nieuw toezicht vraagt (voor een niveau 3 casus krijgt een toezichthouder het meest aantal uren per week). Op grond van bovengenoemde literatuur kan worden gesteld dat het intern beleid de rechtsgelijkheid van de cliënten raakt. De vraag is namelijk of het eerlijk is dat een cliënt uit team A zich standaard eens per week moet melden en een cliënt in team B wordt ingeschaald op basis van het recidiverisico? Het is onduidelijk waarom er binnen de verslavingsreclassering sprake is van dit meerduidige beleid, maar dat het niet overeenkomstig de literatuur is, staat vast.

Er is een gebrek aan kennis over het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen waargenomen. Inzicht in het nut, effect en bewijs van de RNR-beginselen is echter van belang in het kader van het toepassen ervan, aldus Dawes (in Bosker, 2015). Bosker (2015) en Viglione (2018) onderschrijven dit belang. Daarnaast ontbreekt het ook aan kennis over het algemene responsiviteitsbeginsel. Kennis over dit beginsel en de toepassing ervan is wenselijk. Onderzoek door Bonta (2011) heeft namelijk aangetoond dat het trainen van professionals gericht op de sociale leertheorie en cognitief gedragsmatige aanpak leidde tot minder recidive. Daarnaast kunnen de toezichthouders op dit moment, wegens een gebrek aan kennis, niet toetsen of zij het beginsel toepassen zoals het moet. Alleen uitvoering geven aan een beginsel, zonder de beschikking over kennis wat men uitvoert, lijkt dus niet wenselijk. Menger en de Jonge (2018) beschrijven namelijk dat een effectieve professional beschikt over “expliciete handelingskennis en instrumentele kennis” en dit inzet ter onderbouwing van het handelen (p. 22).

In drie gevallen was niet per criminogene factor aangegeven of er sprake was van een eventuele delictrelatie. Onderzoeker vermoedt dat dit eveneens te maken kan hebben met een gebrek aan kennis. Niet alle toezichthouders hebben namelijk de training risicomangement gevolgd. In deze training is onder andere aangeleerd dat per criminogene factor de delictrelatie moet worden aangegeven. Effectief werken aan recidivevermindering vereist dat men zich richt op de veranderbare criminogene factoren. Van deze factoren is namelijk de relatie tot delictgedrag aangetoond. Om je te kunnen richten op deze factoren, dienen ze wel eerst te worden vastgesteld, aldus Bosker en Krechtig (2018). Omdat deze training facultatief was bestaat de kans dat niet alle toezichthouders over deze kennis beschikken. Bij onderzoeker is overigens niet bekend waarom de keuze is gemaakt om deze training facultatief aan te bieden.

Tot slot een toelichting op de rol van het management. Bonta (2019) stelt dat opvolging door het management succesvol kan bijdragen aan de toepassing van de RNR-beginselen. Binnen Novadic-Kentron lijkt er op dit vlak ruimte voor verbetering. Gebleken is namelijk dat het management onvoldoende trainingen en opfriscursussen organiseert gericht op de toepassing van de RNR-beginselen, wordt de toepassing ervan niet structureel gemonitord in de caseloadgesprekken en ontvangen de respondenten oppervlakkig, en in sommige gevallen zelfs geen, structurele feedback in de caseloadgesprekken. Of de respondenten overtuigd

zijn van de rol van het management in deze kan niet eenduidig worden vastgesteld. Slechts twee respondenten hebben zich hierover expliciet uitgesproken (dat het management hier meer aandacht voor moet hebben). Alhoewel de relevantie van dit onderzoek door alle respondenten is erkend en de RNR-beginselen een belangrijk onderdeel vormen van hun werk, blijft dus de vraag in hoeverre het merendeel van de respondenten trainingen, structurele monitoring en feedback daadwerkelijk noodzakelijk achten of alleen constateren dat het ontbreekt.

5.3 Vertaling van onderzoeksresultaten naar de beroepspraktijk

Zoals beschreven in de inleiding is werken aan recidivevermindering de kernactiviteit van reclasseringswerkers. Om deze opdracht effectief te kunnen vervullen is het noodzakelijk om gebruik te maken van wetenschappelijke inzichten. Aanleiding voor dit onderzoek waren aanwijzingen dat de RNR-beginselen onvoldoende worden toegepast binnen de werkpraktijk van de reclassering. Deze aanwijzingen worden deels onderschreven in dit onderzoek. Zo heeft Bosker in 2015 vastgesteld dat er soms wordt afgeweken van de RISC op grond van het professionele oordeel. Deze aanwijzing wordt bevestigd in dit onderzoek. Evenals het gebrek aan kennis over het effect en het empirisch bewijs van de RNR-beginselen en onvoldoende aandacht vanuit het management voor de toepassing van de RNR-beginselen middels structurele monitoring en feedback. Het management streeft naar een effectieve en kwalitatief hoogstaande verslavingsreclassering. Deze onderzoeksresultaten zijn derhalve van belang voor het management, daar het inzichtelijk maakt ten aanzien van welke punten de verslavingsreclassering effectiever en kwalitatief beter kan werken aan recidivevermindering.

Er zijn ook een aantal aanwijzingen die niet zijn bevestigd. Zo komt in dit onderzoek naar voren dat de toezichthouders van Novadic-Kentron verslavingsreclassering, in tegenstelling tot de reclasseringswerkers uit Canada (Bonta et al., 2008), de criminogene factoren wel centraal stellen in de cliëntgesprekken. Voor wat betreft Nederlands onderzoek constateerde Bosker in 2015 dat toezichthouders in veel gevallen een toezichtplan opstelden zonder daarbij gebruik te maken van de RISC. Op organisatieniveau is ten aanzien van het gebruik van de RISC door de toezichthouders een verbetering waarneembaar. In 2019 kwam namelijk uit intern onderzoek naar voren dat er niet altijd een RISC ten grondslag lag aan een toezichtplan. Uit voorliggend onderzoek is gebleken dat in elk gescreend dossier een RISC aanwezig was. Deze positieve uitkomsten zijn relevant voor de organisatie, omdat hieruit blijkt dat de toezichthouders ten aanzien van deze aspecten van de RNR-beginselen effectief werken aan recidivevermindering.

Tot slot is dit onderzoek van meerwaarde geweest voor de respondenten. Zij gaven te kennen dat hun kennis over de RNR-beginselen en bewustwording over de wijze waarop zij dat doen is vergroot doordat zij hebben deelgenomen aan het interview. Mogelijk dragen de opgedane kennis en bewustwording van handelen hieromtrent bij aan het toepassen van de RNR-beginselen zoals omschreven in de literatuur.

5.4 Aanbevelingen voor de organisatie

Op basis van de verschillen tussen de feitelijke en gewenste situatie zijn aanbevelingen geformuleerd voor het management verslavingsreclassering. De aanbevelingen zijn gericht op het bevorderen van de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders. Voor de aanbevelingen geldt dat commitment van het management noodzakelijk is alvorens kan worden overgegaan tot het doorvoeren van de voorgestelde veranderingen. Voor nu is alvast een inschatting gemaakt op welke termijn de aanbevelingen uitgevoerd kunnen worden.

1. *Het beleid waarin gesteld wordt dat een RISC maximaal één jaar oud mag zijn stopzetten*

Het is wenselijk dat de toezichthouders direct een nieuwe RISC afnemen in situaties waarin zij op basis van het professionele oordeel afwijken van de vastgestelde veranderbare criminogene factoren en/of het recidiverisico uit de RISC die er op dat moment ligt. Het verdient daarom de aanbeveling voor het management om niet langer als richtlijn te hanteren dat een RISC maximaal één jaar oud mag zijn. Leidend zou namelijk moeten zijn of de veranderbare criminogene factoren en/of het recidiverisico nog actueel zijn. Het is van belang om de toezichthouders uit te leggen wat de meerwaarde is van het direct afnemen van een nieuwe RISC (het toetsen van het professioneel oordeel en het voorkomen van blinde vlekken en denkfouten). De beoogde verbetering van deze aanbeveling is dat de toezichthouders in deze situaties hun keuzes baseren op een wetenschappelijk bewezen valide risicotaxatie-instrument. Deze verandering kan direct worden ingevoerd. Communicatie hierover kan geschieden via de maandelijkse nieuwsbrief en teamvergaderingen door de unitmanagers en team kwaliteit en beleid.

2. *Het beleid om toezichten standaard de eerste zes weken in niveau 3 te plaatsen stopzetten*

De werkwijze van de twee teams om cliënten standaard de eerste zes weken in niveau 3 te plaatsen is niet overeenkomstig het risicobeginsel. De inzet staat mogelijk niet altijd in verhouding tot het recidiverisico. Daarnaast heeft het beleid als gevolg dat niet alle cliënten van de verslavingsreclassering gelijk worden behandeld. Derhalve is de aanbeveling aan de twee unitmanagers van deze teams om dit beleid direct stop te zetten. Ook voor deze aanbeveling geldt dat het belangrijk is om de toezichthouders uit te leggen waarom de intensiteit van het plan van aanpak afgestemd moet worden op het recidiverisico. Ook hierover kan worden gecommuniceerd via de nieuwsbrief en in de teamvergaderingen door de unitmanagers en team kwaliteit en beleid. Het doel van deze aanbeveling is dat alle cliënten gelijk worden behandeld (doordat ze ingeschaald worden op basis van het recidiverisico) en de toezichthouders uitvoering geven aan het risicobeginsel zoals de bedoeling is.

3. *Training organiseren gericht op het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen*

De drie volgende aanbevelingen gericht op het organiseren van een training kunnen niet direct worden uitgevoerd. Het organiseren en plannen van trainingen kost tijd, zeker aangezien het management daarin afhankelijk is van de Reclasseringsacademie. In het kader van praktische uitvoerbaarheid is het voorstel om in 2021 de voorbereidingen te treffen (trainingen plannen en de toezichthouders hierover informeren door de portefeuillehouders Opleidingen)

en de trainingen in 2022 daadwerkelijk te laten plaatsvinden. Er blijkt onder de respondenten onvoldoende kennis aanwezig te zijn over het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen. Omdat kennis hierover kan bijdragen aan de toepassing ervan, is het aan te bevelen om alle toezichthouders hierover een training te laten volgen. De twee portefeuillehouders Opleidingen van het management verslavingsreclassering kunnen hierover afstemming zoeken met de Reclasseringsacademie om te onderzoeken of zij kunnen voorzien in een dergelijke training.

4. *Training organiseren gericht op het algemene responsiviteitsbeginsel*

Ondanks dat alle respondenten op verschillende manieren het algemene responsiviteitsbeginsel toepassen in de praktijk, kent geen van hen de betekenis van dit beginsel. Zoals reeds geconcludeerd heeft het meerwaarde wanneer de toezichthouders kennis hebben over hetgeen zij uitvoeren. Het is daarom de aanbeveling om de portefeuillehouders Opleidingen laten onderzoeken of de Reclasseringsacademie een training gericht op dit onderwerp kan aanbieden aan alle toezichthouders. Met het aanbieden van een training gericht op een cognitief gedragsmatige aanpak wordt verwacht dat de kennis van de toezichthouders wordt verrijkt. Wellicht kan deze training gecombineerd worden met de training uit aanbeveling 3, maar dat kan in overleg met de Reclasseringsacademie worden bepaald.

5. *De training risicomanagement door alle toezichthouders laten volgen*

Op grond van het dossieronderzoek is het beeld ontstaan dat de RISC niet altijd volledig wordt ingevuld door de toezichthouders. Daar de RISC de basis vormt voor de doelen en de intensiteit van het plan aanpak, is het echter van belang dat de RISC wordt ingevuld zoals bedoeld. De training risicomanagement is erop gericht om toezichthouders te trainen ten aanzien van het afnemen van de RISC. Daar niet alle toezichthouders van Novadic-Kentron zijn opgeleid, is het aan te bevelen om deze training door alle toezichthouders te laten volgen. De portefeuillehouders Opleidingen kunnen in kaart brengen welke toezichthouders deze training nog niet hebben gevolgd en in overleg met de Reclasseringsacademie de training aanbieden. De training vergroot de kennis van de toezichthouders ten aanzien van het gebruik van de RISC. Deze kennis moet bijdragen aan de programma-integriteit van de RISC (dat de RISC wordt uitgevoerd volgens het ontwerp).

6. *In de caseloadgesprekken de toepassing van de RNR-beginselen structureel monitoren en medewerkers voorzien van feedback*

Uit het empirisch onderzoek is naar voren gekomen dat de toepassing van de RNR-beginselen onderbelicht blijven in de caseloadgesprekken. Omdat het management de toepassing van de RNR-beginselen kan bevorderen middels structurele monitoring en feedback, is de aanbeveling aan de vier unitmanagers om dit te gaan doen in de caseloadgesprekken. In het kader van uniformiteit is het wenselijk dat de unitmanagers afstemmen hoe zij hier in deze gesprekken inhoud aan kunnen geven. De aanbeveling kan direct na instemming van het management ingevoerd worden, zodat er vanuit team kwaliteit en beleid en de unitmanagers gezamenlijk aandacht is voor de toepassing van de RNR-beginselen.

5.5 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

1. *Vervolgonderzoek naar de toepassing van de RNR-beginselen door adviseurs*
In dit onderzoek staat de toepassing van de RNR-beginselen door de toezichthouders centraal. Om een breder beeld te schetsen van de toepassing van de RNR-beginselen in de beroepspraktijk, zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op adviseurs. Op basis van de literatuur kan in kaart worden gebracht op welke wijzen adviseurs de RNR-beginselen kunnen toepassen en worden getoetst in hoeverre de feitelijke en gewenste situatie overeenkomen.
2. *Vervolgonderzoek naar de kennisbron ervaringskennis van de professional*
Zoals in het theoretisch kader beschreven omvat evidence-based practice het gebruik van drie kennisbronnen. In dit onderzoek staat enkel de kennisbron de wetenschap centraal en daarmee is het onderzoeksonderwerp eenzijdig belicht. Vervolgonderzoek naar de ervaringskennis van de professional ("who works") kan inzicht geven hoe deze twee kennisbronnen zich tot elkaar verhouden en optimaal gebruik kan worden gemaakt van beide kennisbronnen in het kader van effectief werken aan recidivevermindering.

5.6 Kritische beschouwing over de uitvoering van het onderzoek

Alle interviews hebben telefonisch plaatsgevonden in plaats van face-to-face, wegens de Coronamaatregelen. Beeldbellen via MS Teams was geen optie, omdat het merendeel van de medewerkers van de verslavingsreclassering gefaseerd nieuwe laptops krijgt wegens structurele problemen met MS Teams. Tijdens het maken van een afspraak heeft onderzoeker hierover gesproken met de respondenten en gevraagd of zij zich konden vinden in een telefonisch interview. Aan alle respondenten is verzocht om tijdens het interview in een afgesloten ruimte te zitten, zodat omgevingsgeluiden zoveel mogelijk zouden worden beperkt. Onderzoeker heeft gedurende de interviews regelmatig samengevat om te controleren of zij de antwoorden op juiste wijze interpreteerde en om aannames te beperken. Tevens zijn alle interviews opgenomen, woordelijk getranscribeerd en is de uitwerking van de interviews voorgelegd aan de respondenten. Hen is schriftelijk gevraagd naar eventuele aan- of opmerkingen. Alle respondenten waren akkoord met de uitwerking, waaruit wordt opgemaakt dat deze wijze van interviewen niet heeft geleid tot belemmeringen. Op bovengenoemde manieren is getracht de invloed van telefonisch interviewen op de uitkomsten en conclusie zoveel mogelijk te beperken.

Het dossieronderzoek kent een aantal beperkingen. Zo is het aantal gescreende dossiers laag. Dit heeft als gevolg dat er terughoudend is gerapporteerd, omdat het aantal gescreende dossiers niet in verhouding staat tot het totaal aantal dossiers binnen de verslavingsreclassering. Inhoudelijk geeft een dossieronderzoek enerzijds inzage in het handelen van mensen. Anderzijds wil het ontbreken van informatie in een dossier niet altijd zeggen dat iets daadwerkelijk niet wordt gedaan in de praktijk. Doordat de uitkomsten van het dossieronderzoek niet zijn besproken tijdens de interviews (om een gevoel van controle te voorkomen), kan het zijn dat bepaalde informatie is gemist. Toch is geprobeerd om een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de verslavingsreclassering door twee onderzoeksmethoden te hanteren.

Om te onderzoeken in hoeverre de intensiteit van het plan van aanpak aansluit bij de hoogte van het recidiverisico, is in de dossiers gekeken of het toezichtniveau (1, 2 of 3) overeenkomstig was met de hoogte van het recidiverisico uit de RISC. Er is niet gelet op het aantal en soorten interventies. Bij het lezen van de resultaten en conclusie is het derhalve van belang om in het achterhoofd te houden dat slechts één aspect van de intensiteit van het plan van aanpak is gemeten. Gelet op de reikwijdte van het onderzoek en de factor tijd was dit echter de meest voor de hand liggende keuze.

Literatuurlijst

- Andrews, D. A. (2006). Enhancing adherence to Risk-Need-Responsivity: Making quality a matter of policy. *Criminology and Public Policy*, 5, 595–602.
- Andrews, D. A., Bonta, J., & Hoge, R. (1990). Classification for Effective Rehabilitation: Rediscovering Psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 17(1), 19-52. doi:10.1177/0093854890017001004
- Andrews, D. A., Bonta, J., & Wormith, J. (2011). The Risk-Need-Responsivity (RNR) Model. Does Adding the Good Lives Model Contribute to Effective Crime Prevention? *Criminal Justice and Behavior*, 38(7), 735-755. doi:10.1177/0093854811406356
- Andrews, D., & Dowden, C. (2006). Risk Principle of Case Classification in Correctional Treatment: A Meta-Analytic Investigation. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 50(1), 88-100. doi:10.1177/0306624X05282556
- Andrews, D. A., Zinger, I., Hoge, R., Bonta, J., Gendreau, P., & Cullen, F. (1990). Does Correctional Treatment Work? A Clinically Relevant and Psychologically Informed Meta-Analysis. *Criminology*, 28(3), 369-404. doi:10.1111/j.1745-9125.1990.tb01330.x.
- Baarda, B., Bakker, E., Boullart, A., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., & Van der Velden, T. (2018). *Basisboek Kwalitatief onderzoek*. Utrecht: Noordhoff.
- Basistool Strafrechtketen. (z.d.). *Tools voor LVB cliënten*. Geraadpleegd op 24 april 2021, van <https://www.basistoolstrafrechtketen.nl/tools-en-methodieken-voor-lvb-clienten/>
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom.
- Bonta, J., & Andrews, D. A. (2003). A Commentary on Ward and Stewart's Model of Human Needs. *Psychology, Crime & Law*, 9(3), 215-218. doi:10.1080/10683/16031000112115
- Bonta, J., & Andrews, D. A. (2012). Viewing offender assessment and rehabilitation through the lens of the risk-need-responsivity model. In F. McNeil, P. Raynor, & C. Trotter (Eds.), *Offender Supervision. New directions in theory, research and practice* (pp. 19-40). New York: Routledge.
- Bonta, J., & Andrews, D. A. (2016). *The Psychology of Criminal Conduct* (6th edition). New York: Routledge.

- Bonta, J., Bourgon, G., Rugge, T., Scott, T., Yessine, A. K., Gutierrez, L., & Li, J. (2011). An experimental demonstration of training probation officers in evidence-based community supervision. *Criminal Justice and Behavior*, 38(11), 1127-1148.
- Bonta, J., Rugge, T., Bourgon, G., & Wanamaker, K. A. (2019). A conceptual replication of the strategic training initiative in community supervision (STICS). *Journal of Experimental Criminology*, 15(3), 397-419.
- Bonta, J., Rugge, T., Scott, T., Bourgon, G., & Yessine, A. (2008). Exploring the black box of community supervision. *Journal of Offender Rehabilitation*, 47, 248-270. doi:10.1080/10509670802134085
- Bos, J. (2016). *Besluit tussentijds toezicht*. Den Haag: Inspectie Veiligheid en Justitie.
- Bos, J. (2017). *Kwaliteit van het reclasseringstoezicht*. Den Haag: Inspectie Veiligheid en Justitie.
- Bos, J. G., & Louwes, K. (2019). *Het detentieverloop van Michael P.* Den Haag: De Inspectie Justitie en Veiligheid.
- Bosker, J. (2015). *Linking Theory and Practice in Probation*. (Dissertation). Zutphen: CPI Koninklijke Wöhrmann.
- Bosker, J., Donker, A., Menger, A., & Van der Laan, P. (2018). Theorieën over afbouw en stoppen met delinquent gedrag. In A. Menger, L. Krechtig, & J. Bosker (Reds.), *Werken in gedwongen kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (4^{de} druk, pp. 77-95). Amsterdam: SWP.
- Bosker, J., & Krechtig, L. (2018). De basis van regie: oriëntatie, diagnostiek en plan van aanpak. In A. Menger, L. Krechtig, & J. Bosker (Reds.), *Werken in Gedwongen Kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (4^{de} druk, pp. 265-280). Amsterdam: SWP.
- Bosker, J., Monee- van Doornmalen, J., Henskens, R., & Van der Plaat, D. (2020). *Effectieve werkwijzen in reclasseringstoezicht*. Utrecht: Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht/ Lectoraat Werken in Justitieel Kader.
- Bosker, J., Witteman, C., & Hermanns, J. (2013). Structured decisions about Dutch probation service interventions. *Probation Journal*, 60(2), 168-176.
- Bourgon, G., & Gutierrez, L. (2012). The general responsivity principle in community supervision: The importance of probation officers using cognitive intervention techniques and its influence on recidivism. *Journal of Crime and Justice*, 35(2), 149-166. doi:10.1080/0735648X.2012.674816

- Brigde2learn. (2017, 16 februari). [Illustratie]. Geraadpleegd op 17 december 2020, van <https://www.train-de-trainer.com/werkvormen-voor-kennistrainingen/>
- Doorewaard, H., Kil, A., & Van de Ven, A. (2019). *Praktijkgericht kwalitatief onderzoek* (2^{de} druk). Amsterdam: Boom.
- Fortune, C., & Heffernan, R. (2019). The psychology of criminal conduct: a consideration of strengths, weaknesses and future directions. *Psychology, Crime & Law*, 25(6), 659-674.
- Hermanns, J. (2009). Nieuwe wegen in het terugdringen van recidive? *Proces*, 88(3), 147-154
- Hogeschool Utrecht. (z.d.). *Project Gebundelde Kracht*. Geraadpleegd op 25 februari 2021, van <https://www.hu.nl/onderzoek/projecten/gebundelde-kracht>
- Lub, V. (2017). *Vaste grond. Theorie en theoriegebruik in maatschappelijke activering*. Rotterdam: Movisie.
- Martinson, R. (1974). What works? Questions and answers about prison reform. *Public Interest*, 35, 22-54.
- McNeill, F. (2009). What works in probation? *Proces*, 88(3), 129-146.
- Menger, A., & De Jonge, E. (2018). Professionaliteit als kader. In A. Menger, L. Krechtig, & J. Bosker (Reds.), *Werken in Gedwongen Kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (4^{de} druk, pp. 21-25). Amsterdam: SWP.
- Menger, A., & Donker, A. G. (2012). Bronnen van professionele effectiviteit. *Justitiële Verkenningen*, 38(4), 24-42.
- Menger, A., & Donker, A. (2018). De werkalliantie in het gedwongen kader: de theorie. In A. Menger, L. Krechtig, & J. Bosker (Reds.), *Werken in gedwongen kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (4^{de} druk, pp. 113-135). Amsterdam: SWP.
- Menger, A., & Krechtig, L. (2005). *Het delict als maatstaf*. Amsterdam: SPW.
- Menger, A., & Krechtig, L. (2018). De professional als bron van kennis en van effectiviteit: wie werkt? In A. Menger, L. Krechtig, & J. Bosker (Reds.), *Werken in Gedwongen Kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (4^{de} druk, pp. 97-112). Amsterdam: SWP.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2016). *Verwetenschappelijking strafrecht*. Geraadpleegd op 20 februari 2021, van <https://www.sanctieuitvoering.nl/documenten/publicaties/2017/02/02/verwetenschappelijking-strafrecht>

- Ministerie van Justitie en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2002). *Naar een veiliger samenleving*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Novadic-Kentron. (z.d.). *Hulp en advies*. Geraadpleegd op 12 december 2020, van <https://www.novadic-kentron.nl/hulp-en-advies/forensische-verslavingszorg-en-verslavingsreclassering/>
- Novadic-Kentron verslavingsreclassering. (2017, 20 maart). *Visie team kwaliteit en beleid* [Visiedocument]. Geraadpleegd op 30 maart 2020, van <L:\S02\Kwaliteit en Beleid NK VR\Visiedocumenten team kwaliteit en beleid>¹⁴
- Novadic-Kentron verslavingsreclassering. (2019, 1 november). *Werkafspraken toezicht zonder R/Sc* [Intern beleidsdocument]. Geraadpleegd op 14 december 2020, van [L:\S02\Documentenbeheer\Primair\(client\)proces\Toezicht\Werkafspraken zonder R/Sc](L:\S02\Documentenbeheer\Primair(client)proces\Toezicht\Werkafspraken zonder R/Sc)¹⁵
- Ogloff, J. (2002). Offender Rehabilitation: From “Nothing Works” to What Next? *Australian Psychologist*, 37(3), 245-252. doi:10.1080/00050060210001706936
- Polaschek, D. (2012). An appraisal of the Risk-Need-Responsivity (RNR) model of offender rehabilitation and its application in correctional treatment. *Legal and Criminological Psychology*, 17(1), 17-10. doi:10.1111/j.2044-8333.2011.02038.x
- Poort, R., & Eppink, K. (2009). *Een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van de reclassering*. Den Haag: Boom Juridisch.
- Prendergast, M. L., Pearson, F. S., Podus, D., Hamilton, Z. K., & Greenwell, L. (2013). The Andrews' principles of risk, needs, and responsivity as applied in drug treatment programs: meta-analysis of crime and drug use outcomes. *Journal of Experimental Criminology*, 9, 275–300. doi:10.1007/s11292-013-9178-z
- Rovers, B. (2012). De bijrol voor professionals in *evidence-based* criminaliteitspreventie. *Justitiële Verkenningen*, 38(4), 9-23.
- Sarre, R. (2001). Beyond ‘What Works?’: a 25-year Jubilee retrospective of Robert Martinson’s famous article. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 34(1), 38-46.
- Simons, P. R. J. (1999). Competentieontwikkeling: Van behaviorisme en cognitivisme naar sociaal-constructivisme. *Opleiding en Ontwikkeling*, 12, 41-46.

¹⁴ Bron afkomstig van het intranet (niet publiekelijk toegankelijk) van Novadic-Kentron

¹⁵ Bron afkomstig van het intranet (niet publiekelijk toegankelijk) van Novadic-Kentron

- Stichting Verslavingsreclassering GGZ. (2020, 14 april). *Jaarplan Verslavingsreclassering 2020* [Beleidsdocument]. Geraadpleegd op 16 december 2020, van <https://svg-intranet.intern.svg.nl/svg-nieuws/jaarplan-verslavingsreclassering-2020/>¹⁶
- Stichting Verslavingsreclassering GGZ. (2020, 26 juni). *Risicotaxatie instrument reclassering wetenschappelijk gevalideerd* [Nieuwsbericht]. Geraadpleegd op 14 december 2020, van <https://www.svg.nl/actueel/nieuws/risicotaxatie-instrument-reclassering-wetenschappelijk-gevalideerd>
- Stichting Verslavingsreclassering GGZ. (z.d.-a). *Over de SVG*. Geraadpleegd op 12 december 2020, van <https://www.svg.nl/over-de-svg/missie-visie>
- Stichting Verslavingsreclassering GGZ. (z.d.-b). *Uitvoeren toezicht*. Geraadpleegd op 4 januari 2021, van <https://kennisbank/intern.reclassering.nl/kennisbank/toezicht/uitvoeren-toezicht/>¹⁷
- Stichting Verslavingsreclassering GGZ. (z.d.-c). *Werkstraffen*. Geraadpleegd op 18 december 2020, van <https://www.svg.nl/wat-doen-wij/werkstraffen>
- Tieman, E. (2019). *Kaderbrief Stichting Verslavingsreclassering en GGZ (SVG) 2020*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Trouw. (2007). *Nieuw onderzoek naar zaak Hoogerheide*. Geraadpleegd op 18 december 2020, van <https://www.trouw.nl/nieuws/nieuw-onderzoek-naar-zaak-hoogerheide~b4d6502c/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Tubex, H. (2010). Halen we met het 'evidence based model' het paard van Troje binnen? *Cahiers Politiestudies*, 4(17), 69-84.
- Van Gorp, A., & Andriessen, D. (2015). Onderzoeksethiek in sociaalwetenschappelijk praktijkgericht onderzoek in het hbo. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 33(1), 34-45.
- Van Horn, J. E., Bogaerts, S., Eisenberg, M. J., Van der Put, C. E., Dekker, J. M., Van den Hanenberg, F. J. A. C., & Bouman, Y. H. A. (2016). *Kernset K-factoren voor het ambulante forensische veld. Een multi-method onderzoek naar risico- en beschermende factoren in relatie tot algemene recidive, geweldsrecidive en seksuele recidive*. Utrecht: KFZ.
- Van Horn, J., Eisenberg, M., & Uzieblo, K. (2016). Risicotaxatie in de Nederlandse ambulante forensische geestelijke gezondheidszorg. *Tijdschrift voor psychiatrie*, 58(8), 583-592.

¹⁶ Bron afkomstig van het intranet (niet publiekelijk toegankelijk) van SVG

¹⁷ Bron afkomstig van het intranet (niet publiekelijk toegankelijk) van SVG

- Van der Linde, M. (2017). Ontstaan en ontwikkeling van de reclassering in vogelvlucht: 1823-heden. *Proces*, 96(2), 93-107.
- Verschuren, P., & Doorewaard, H. (2015). *Het ontwerpen van een onderzoek* (5^{de} druk). Amsterdam: Boom Lemma.
- Viglione, J. (2018). The Risk-Need-Responsivity Model: How Do Probation Officers Implement the Principles of Effective Intervention? *Criminal Justice and Behaviour*, 46(5), 655-673. doi:10.1177/0093854818807505
- Ward, T., & Maruna, S. (2007). *Rehabilitation. Beyond the risk paradigm*. Londen: Taylor & Francis.
- Ward, T., Melser, J., & Yates, P. (2007). Reconstructing the Risk–Need–Responsivity model: A theoretical elaboration and evaluation. *Aggression and Violent Behavior*, 12(2), 208-228. doi:10.1016/j.avb.2006.07.001
- Ward, T., & Stewart, C. (2003). Criminogenic needs and human needs: A theoretical model. *Psychology Crime & Law*, 9(2), 125-143. doi:10.1080/1068316031000116247

Bijlagen

Bijlage I Het RNR-model

Overkoepelende beginselen

1. Respect voor de persoon. Zorg voor een aanpak die humaan, ethisch, rechtvaardig, fatsoenlijk, correct en kosteneffectief is.
2. Psychologische theorie. Baseer programma's op een empirisch solide psychologische theorie (over het algemeen is een algemene persoonlijkheids- en cognitieve sociale leertheorie aanbevolen).
3. Investeer in mensen. Baseer je niet op afschrikking, genoegdoening, vergelding of andere juridische beginselen van straffen als een middel om recidive te beperken.
4. Bevorder preventie. De vermindering van delinquent slachtofferschap (negatieve gevolgen van delinquent verleden en detentie) is een legitiem doel van instellingen die werken met delinquenten, zowel binnen als buiten de justitiële context.

Risk – needs – responsivity (RNR)

5. Risico (risk). Zorg dat de intensiteit van de aanpak aansluit bij het recidiverisico. Hoe hoger het risico, hoe intensiever de aanpak. Richt je op delinquenten met een gemiddeld of hoog recidiverisico. Zorg dat delinquenten met een laag recidiverisico niet in contact komen met delinquenten met een hoger risico.
6. Behoeften/criminogene factoren (need). Richt interventies met name op veranderbare criminogene factoren.
7. Multimodaal. Bij delinquenten met een hoger risico moeten interventies gericht zijn op meerdere criminogene factoren.
8. Algemene responsiviteit. Pas sociale leren en een cognitief gedragsmatige aanpak toe.
9. Specifieke responsiviteit. Zorg dat de werkwijze en stijl van interventies aansluiten bij de leerstijlen, motivatie, veranderbereidheid, veranderstadia, mogelijkheden, sterke punten, persoonlijkheid en bio-demografische kenmerken van een individuele delinquent.
10. Sterke punten/protectieve factoren. Breng ook de sterke punten van de delinquenten in kaart en gebruik deze bij het voorspellen van de recidivekans en bij het bepalen van de juiste aanpak (specifieke responsiviteit).
11. Professionele discretie. Wijk gemotiveerd af van de RNR-principes als dit in specifieke situaties nodig is (bijvoorbeeld ingrijpen bij een probleem dat niet samenhangt met het delinquente gedrag omdat dit de verandering van bepaalde criminogene factoren in de weg zit).

Gestructureerde screening

12. Screening van sterke punten, risico, criminogene factoren en specifieke responsiviteit. Gebruik gestructureerde en gevalideerde screeningsinstrumenten.
13. Integreer screening en aanpak. Elke geplande interventie en elk contact moeten gestuurd worden door screening.

Uitvoeren van interventies

14. Doseer. Bied intensieve interventies aan voor delinquenten met een hoger risico en houd de interventies beperkt als de problemen en risico's beperkt zijn. Zorg voor minimale uitval.

15. Kwaliteit van personeel. De effectiviteit van interventies neemt toe als deze worden uitgevoerd door personeel dat het opbouwen en onderhouden van een goede relatie kan combineren met structurerende vaardigheden. Goede werkrelaties kenmerken zich door respect, zorg, enthousiasme, samenwerking en waardering van persoonlijke autonomie. Structurerende vaardigheden omvatten: prosociaal rolmodel zijn, effectief versterken van goed gedrag en afkeuren van ongewenst gedrag, vaardigheden opbouwen, problemen oplossen, effectief gebruiken van autoriteit, cognitieve herstructurering en motivational interviewing.

Organisatorische beginselen

16. In de samenleving. Bij voorkeur wordt gewerkt vanuit de samenleving, maar indien nodig zijn deze beginselen ook toepasbaar in residentiele of intramurale settings.
17. Management. Bevorder de selectie, training en supervisie van personeel op basis van RNR, en introduceer audit-, feedback-, en verbetersystemen. Werk aan systemen en culturen waarin een effectieve werkpraktijk en de continuïteit van zorg worden ondersteund.
(Bosker et al., 2018, p. 86 – 87).

Bijlage II Operationaliseringsschema

Kernbegrip	Dimensies	Topics	Indicatoren
Toepassing van de RNR-beginselen			
	Risicobeginsel	Risicotaxatie-instrument	Vaststelling recidiverisico middels RISC
		Intensiteit plan van aanpak is afgestemd op het recidiverisico	Toezichtplan: toezichtniveau overeenkomstig recidiverisico uit de RISC
	Behoeftebeginsel	Criminogene factoren	Vaststelling alle potentiële criminogene factoren middels RISC
			Toezichtplan: doelen zijn gebaseerd op de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC
			Toezichtplan: de ingezette interventies zijn gebaseerd op de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC
			Clïentgesprekken richten op doelen (uit het toezichtplan)
	Algemene responsiviteitsbeginsel	Cognitief gedragsmatige technieken	Toezichtplan: inzetten justitiële interventies
			Externe behandelingen zijn gebaseerd op cognitief gedragsmatige aanpak
			Clïentgesprekken richten op relatie tussen denken en gedrag van client
			Clientgesprekken richten op pro-criminele houding
	Kennis van toezichthouders	Kennis over wijzen van toepassing RNR-beginselen	Training gevolgd gericht op toepassing RNR-beginselen
		Kennis effect en empirisch bewijs RNR-beginselen	Training gevolgd gericht op effectiviteit en empirisch bewijs van de RNR-beginselen
	Belemmeringen bij toezichthouders	Belemmerende factoren	Geen afname van RISC (casus als uitzondering)
			Afwijken van RISC (door overtuiging professionele oordeel)
	Ondersteuning door het management	Bevorderende factoren	Training organiseren gericht op toepassing RNR-beginselen
			Opfriscursussen organiseren gericht op toepassing RNR-beginselen
			Structurele monitoring toepassing RNR-beginselen middels caseload- en kwaliteitsgesprekken
			Structurele feedback toepassing RNR-beginselen middels caseload- en kwaliteitsgesprekken

Bijlage III Interviewvragen

Inleiding interview

- Gespreksdoel
De feitelijke situatie onderzoeken ten aanzien van de toepassing van de RNR-beginselen door toezichthouders
- Opbouw van gesprek/ tijdsduur
Open en gesloten vragen. Duur van het interview is maximaal 60 minuten.
- Bedanken voor medewerking
- Toestemmingsformulier (voor vrijwillige deelname aan onderzoek, opname interview en screening willekeurig toezichtplan)
- Informatieverwerking op anonieme wijze

Kernvragen

Dimensie Risicobeginsel/ Topic risicotaxatie-instrument

1. In hoeverre maak je gebruik van de RISC om het recidiverisico vast te stellen? Waarom wel of niet? En welke onderdelen uit je RISC gebruik je? Speelt je professionele oordeel hierin een rol?

Dimensie Risicobeginsel/ Topic intensiteit plan van aanpak is afgestemd op het recidiverisico

2. Hoe bepaal je het toezichtniveau? Speelt het recidiverisico uit de RISC hierin een rol? Waarom wel of niet (wijk je af van de RISC)?

Dimensie Behoeftebeginsel/ Topic criminogene factoren

3. Hoe bepaal je welke criminogene factoren bij de cliënt spelen? Speelt de RISC hierin een rol? Waarom wel of niet (wijk je af van de RISC)?
4. Hoe bepaal je de doelen? Hoe speelt de RISC en de daarin vastgestelde criminogene factoren een rol? Waarom wel of niet (wijk je af van de RISC)?
5. Hoe bepaal je de interventies? Hoe speelt de RISC en de daarin vastgestelde criminogene factoren een rol? Waarom wel of niet (wijk je af van de RISC)?
6. Op welke manier en hoe vaak maak je de doelen uit het toezichtplan bespreekbaar met de cliënt?

Dimensie Algemene responsiviteitsbeginsel/ Topic cognitief gedragsmatige technieken

7. Verwijs je naar justitiële interventies? Waarom wel of niet?
8. In hoeverre houd je rekening bij het doorverwijzen naar behandelingen of deze gebaseerd zijn op een cognitief gedragsmatige aanpak?
9. In hoeverre heb je in cliëntgesprekken aandacht voor de relatie tussen het denken en gedrag van de cliënt? Waarom wel /niet? En hoe doe je dat? Vind je het belangrijk om dit te bespreken?
10. Op welke manier en hoe vaak maak je de pro-criminele houding (iemand's opvattingen over crimineel gedrag) bespreekbaar met de cliënt?

Dimensie Kennis/ Topic kennis over wijzen van toepassing RNR-beginselen

11. Heb je een training gevolgd over de toepassing van de RNR-beginselen?
Zo ja, welke?
12. Wat houden het risico, behoefte en algemene responsiviteitsbeginsel in volgens jou?
13. Hoe pas jij de RNR-beginselen toe in jouw werk?

Dimensie Kennis/ Topic kennis over effect en empirisch bewijs RNR-beginselen

14. Heb je een training gevolgd over het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen? Zo ja, welke?
15. Wat weet jij over het effect en empirisch bewijs van de RNR-beginselen
16. Welke meerwaarde zie jij in het toepassen van de RNR-beginselen?

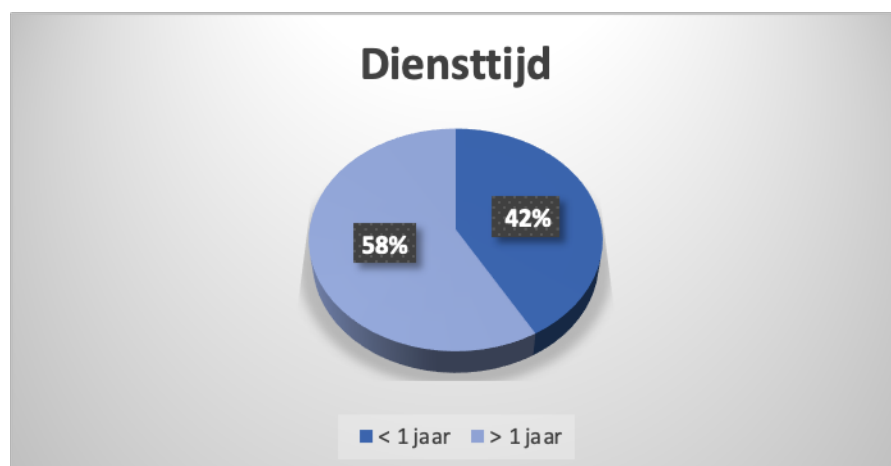
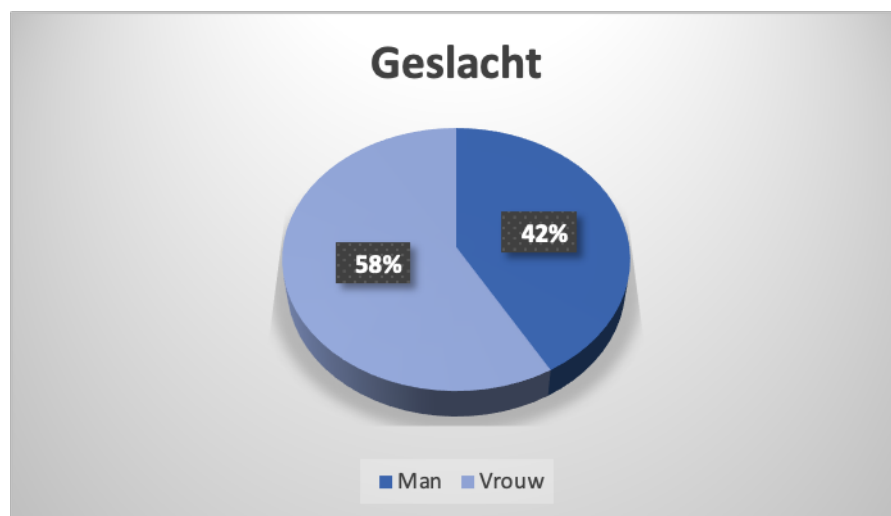
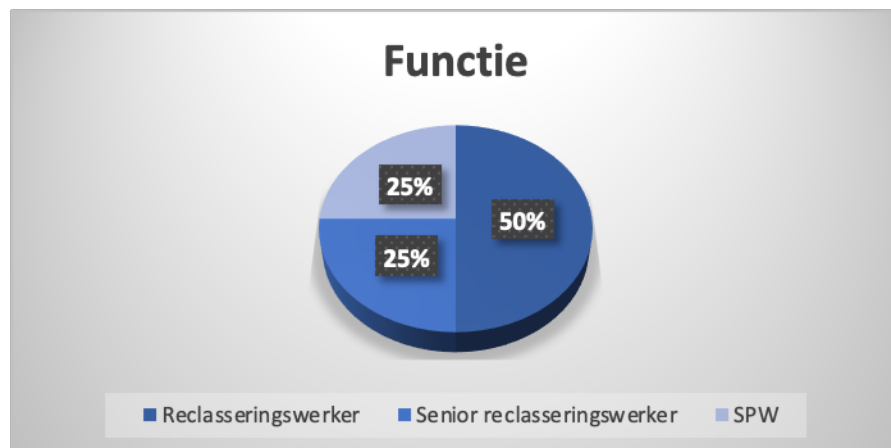
Topic bevorderende factoren

17. In hoeverre worden trainingen gericht op de toepassing van de RNR-beginselen georganiseerd door het management? Overlap met vraag 11.
18. In hoeverre worden opfriscursussen gericht op de toepassing van de RNR-beginselen georganiseerd door het management?
19. In hoeverre wordt de toepassing van de RNR-beginselen structureel gemonitord in de caseload- en kwaliteitsgesprekken?
20. In hoeverre ontvang jij structurele feedback op de toepassing van de RNR-beginselen middels caseload- en kwaliteitsgesprekken?

Afsluiting

- Samenvatten
- Gelegenheid bieden tot het geven van aanvullingen
- Vragen naar hoe de respondent het interview heeft ervaren
- Afronding en bedanken voor deelname

Bijlage IV Visuele weergave selectie respondenten



Bijlage V Beoordelingsschema toezichtplannen

Toepassing van de RNR-beginselen

In hoeverre is in het toezichtplan zichtbaar dat de RNR-beginselen worden toegepast?

Risicotaxatie (kernvragen + OxRec) middels RISC aanwezig. Ja of nee	Risico inschatting uit de RISC (laag, gemiddeld of hoog) komt overeen met het toezichtniveau (1, 2 of 3). Ja of nee. Bij nee uitkomst risico inschatting RISC + toezichtniveau vermelden	Criminogene factoren ¹⁸ zijn vastgesteld middels de RISC. Ja of nee. Indien nee, vermelden welke factoren niet zijn gescoord.	De doelen zijn gebaseerd op de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC. Van de criminogene factoren zijn er voor een x-aantal doelen geformuleerd (percentage weergegeven).	De interventies zijn gericht op de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC. Percentage weergegeven van het aantal interventies dat gebaseerd is op de RISC	Justitiële interventies zijn onderdeel van het toezichtplan. Ja of nee	Er is een doel gericht op de pro-criminele houding van de cliënt. Ja of nee
---	--	--	--	---	--	---

Toezichtplan 1

Toezichtplan 2

¹⁸ De veranderbare criminogene factoren uit de RISC zijn: huisvesting, dagbesteding, financiën, relatie, sociaal netwerk, middelen, psychosociaal functioneren en houding.

Bijlage VI Uitkomst dossieronderzoek

Toepassing van de RNR-beginselen

In hoeverre is in het toezichtplan zichtbaar dat de RNR-beginselen worden toegepast?

	Risicotaxatie (kernvragen + OxRec) middels RISC aanwezig.	Risico inschatting uit de RISC (laag, gemiddeld of hoog) komt overeen met het toezichtniveau (1, 2 of 3).	Criminogene factoren zijn vastgesteld middels de RISC.	De doelen zijn gebaseerd op de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC.	De interventies zijn gericht op de vastgestelde veranderbare criminogene factoren uit de RISC.	Justitiële interventies zijn onderdeel van het toezichtplan.	Er is een doel gericht op de pro-criminele houding van de cliënt.
Toezichtplan 1	Ja, door toezichthouder	Nee, risico inschatting RISC = hoog. Toezichtniveau is 2.	Nee, door de toezichthouder is bij de factor relatie niet aangegeven of deze al dan niet criminogeen is.	100%. Middelen en psychosociaal functioneren zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor beide factoren is een doel aangemaakt.	50%, inzet FACT is gekoppeld aan middelengebruik en psychosociaal functioneren. Inzet Redos is opgenomen in het vonnis en geadviseerd middels de RISC. Toch is huisvesting niet gescoord als veranderbare criminogene factor.	Nee	Ja
Toezichtplan 2	Ja, maar OxRec is niet volledig ingevuld door toezichthouder	Ja, risico inschatting RISC = gemiddeld. Toezichtniveau = 2	Ja	100%. Middelen en psychosociaal functioneren zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor beide factoren is een doel aangemaakt.	100%, inzet klinische behandeling is gekoppeld aan middelen-gebruik en psychosociaal functioneren	Nee	Ja
Toezichtplan 3	Ja, door een adviseur	Ja, risico inschatting RISC = hoog. Toezichtniveau = 3	Ja	100%. Psychosociaal functioneren en houding zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor beide factoren is een doel aangemaakt.	100%, behandeling Woenselse Poort is gekoppeld aan psychosociaal functioneren en houding)	Nee	Ja
Toezichtplan 4	Ja, door een adviseur	Ja, risico inschatting RISC = gemiddeld. Toezichtniveau = 2	Ja	100%. Middelen, psychosociaal functioneren en houding zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor alle factoren is een doel aangemaakt.	100%, behandeling Novadic-Kentron is gekoppeld aan middelen, psychosociaal functioneren en houding	Nee	Ja

Toezichtplan 5	Ja, door de toezichthouder	Nee, risico inschatting RISC = hoog. Toezichtniveau = 2	Ja	75%. Dagbesteding, financiën, middelen en psychosociaal functioneren zijn vastgestelde criminogene factoren. Voor financiën is geen doel aangemaakt.	100%, inzet Novadic-Kentron, GGZ en Humanitas is gekoppeld aan dagbesteding, middelen en psychosociaal functioneren.	Nee	Ja
Toezichtplan 6	Ja, door een adviseur	Nee, risico inschatting RISC = laag. Toezichtniveau = 2	Ja	50%. Middelen en sociaal netwerk zijn vastgestelde criminogene factoren. Voor sociaal netwerk is geen doel aangemaakt.	100%, inzet Novadic-Kentron is gekoppeld aan middelen.	Nee	Ja
Toezichtplan 7	Ja, door een adviseur	Ja, risico inschatting RISC hoog. Toezichtniveau = 3	Ja	100%. Psychosociaal functioneren en houding zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor beide factoren is een doel aangemaakt.	100%, inzet Woenselse Poort is gekoppeld aan psychosociaal functioneren en houding.	Nee	Ja
Toezichtplan 8	Ja, door de toezichthouder	Nee, risico inschatting RISC = laag. Toezichtniveau = 2	Nee, bij geen enkele factor is ingevuld of deze al dan niet criminogeen is.	100%. Middelen is volgens de RISC een zorgwekkend probleem. Voor deze factor is een doel aangemaakt.	100%, inzet Novadic-Kentron is gekoppeld aan middelen.	Nee	Ja
Toezichtplan 9	Ja, door de toezichthouder	Nee, risico inschatting RISC = laag. Toezichtniveau = 2	Nee, bij geen enkele factor is ingevuld of deze al dan niet criminogeen is.	100%. Middelen is volgens de RISC een zorgwekkend probleem. Voor deze factor is een doel aangemaakt.	100%, inzet Novadic-Kentron is gekoppeld aan middelen.	Nee	Ja
Toezichtplan 10	Ja, door de toezichthouder	Ja, risico inschatting RISC = laag. Toezichtniveau = 1	Ja	100%. Middelen en psychosociaal functioneren zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor beide factoren is een doel aangemaakt.	100%, inzet Novadic-Kentron is gekoppeld aan middelen en psychosociaal functioneren.	Nee	Ja

Toezichtplan 11	Ja, door een adviseur	Ja, risico inschatting RISC = gemiddeld. Toezichtniveau = 2	Ja	100%. Middelen en psychosociaal functioneren zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor beide factoren is een doel aangemaakt.	50%, behandeling Fivoor en inzet uc's is gekoppeld op middelen en psychosociaal functioneren. Inzet bewindvoering en Mozaik blijkt wel nodig (wegens gokschulden en problemen rondom wonen, maar zijn NIET aangemerkt als criminogene factoren)	Nee	Ja
Toezichtplan 12	Ja, door toezichthouder. De kernvragen over houding zijn niet ingevuld.	Ja, risico inschatting RISC = gemiddeld. Toezichtniveau = 2	Ja	100%. Middelen en psychosociaal functioneren zijn vastgestelde veranderbare criminogene factoren. Voor beide factoren is een doel aangemaakt.	100%, inzet Woenselse Poort is gekoppeld aan middelen en psychosociaal functioneren.	Nee	Ja